

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu www.lammasyhdistys.fi

2/2019

Lamm & vuohi

Vuohenlihalle
etsitään lisää
markkinoita

Nematoridus
battus – Uusi
loinen löytyi
Suomesta

Kauralisän
merkitys
tiineille
uuhille

Monimuotoi-
suuden yllä-
pito lampai-
den vahvuus

Harmas-
turkiksista
uniikkeja
käyttöesineitä

Villat meille – langat teille

Pirtin Kehräämö

Aidosti suomalaisesta villasta

Olemme jo 70 vuoden ajan ottaneet vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta huovutusvillaa, hahtuvaa, hahtuvalankaa sekä karsta- ja kampalankaa. Tuo villat meille omaeräkehruuseen (väh. 20kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

Kehräämön oma kirja julkaistu!

Sisältää 18 erilaista käsityöohjetta; niin suosittuja klassikkomalleja kuin ihan uusiakin malleja. Lisäksi tiiviit osiot kehräämön historiasta, lampuriyhteistyöstä sekä langan valmistusprosessista.”

Ostamme villaa, olethan yhteydessä etukäteen villan vastaanottoon:
Päivi Häkkinen puh. 050 543 6533

Tehtaanmyymälä avoinna arkisin ma–pe 8–16
Kehräämöntie 2, 51520 Hiirola (Mikkeli), p. 010 617 3030
Löydät meidät myös Facebookista ja Instagramista.

Tutustu tuotteisiin myös verkkokaupassamme! www.pirtinkehraamo.fi/verkkokauppa

Kuva: Heidi Jaarinen

Ekologisuus on muutakin kuin hiilijalanjälki

Ilmastonmuutos ja erityisesti lihan tuotannon vaikutus siihen on ollut korostusti esillä kaikissa medioissa viime aikoina. Kiivaassa keskustelussa on kuitenkin tuntunut unohtuvan, että ruuan ekologisuutta tulisi tarkastella muutenkin kuin vain hiilijalanjäljen kautta.

Globaalisti ruuantuotannossa on ratkaistavana monta toisiinsa kietoutuvaa ongelmaa: yhäti kasvava ja toisaalta keskiluokkaistuva väestö, lisääntyvä pula kunnon ravinnosta, ilmastonmuutoksen aiheuttamat tuotantoympäristöjen muutokset, pölyttäjähönteisten, lintulajien ja alkuperäiskasvien kato, eroosio, viljelymaan mikrobien kato, ravinnehuuhtoumat, vähenevät mineraalivarat, hupenevat vesivarannot...

Kasvisravinnon tehotuotannolla saadaan kyllä ruuan hiilijalanjälkeä tehokkaasti alas, mutta samalla kiihdytetään useita edellä mainituista ongelmista. Ekologisesti kestävä maatalous vaatii hyvää tasapainoa kasvi- ja eläintuotannon välille, jotta ravinnekierto toteutuu ja elintärkeä eliöstö säilyy. Suomen olosuhteissa varsinkaan nurmea hyödynnettävää eläintuotantoa ei ole mitään syytä vähentää. Uskoisin myös, että ainakin lammas- ja vuohitiloilla eläintuotanto ja kasvinviljely ovat luonnostaankin hyvässä tasapainossa.

Hyviä laidunkelejä!

Marjo Simpanen

SISÄLLYS 2/2019

VAKIOPALSTAT

- 4 Pääkirjoitus
- 5 Edunvalvonta
- 6 Tuoretta satoa
- 10 Kerittyä & karstattua: Porvoon Lammaspäivien vuosikokous ja tilavierailut
- 19 Aidan toiselta puolen
- 28 Eläintautien seuranta: Nematodirus battus -mato
- 41 Laitumelta lautaselle

Kuva: Milla Alanco-Ollqvist

VOOHIPALSTA

- 32 Vuohien terveydenhuolto
- 34 Elinkeino vai harrastus
- 36 Tavoitteet motivoivat tuottajaa
- 38 Vuohet laiduntajina
- 40 Vuohenlihalle etsitään ostajia

ARTIKKELIT

- 9 Pikkupässi kierto
- 14 Lammastuotannon ympäristövaikutukset
- 16 Virolaistutkimus tiineiden ruokinnasta
- 20 Lofotlamm blev registerad
- 22 Kelson päsähuutokauppa
- 24 Etelä-Afrikan erilainen lammastalous
- 26 Lammakset-sukkien ohje
- 30 Eläinlääkärit: Mikä terveydenhuolto?
- 42 Tololan tila jalostaa turkiksia

41 Vuohesta voi valmistaa monenlaisia herkkuja.

Neulo Lammakset saapas-, asuste-, koti- tai unisukiksi!

Kuva: Eila Pennanen

26 Käsityökisan satoa: Lammakset-sukkien ohje tässä numerossa

Suomenvuohi poseeraa Antti Hirviniemelle kuin taulussa.

Tilaushinta: 79 €/vuosikerta 2019 (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys 300 €/vuosi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Paino: T-Print Painotalo Oy, Hyvinkää
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja
Marjo Simpanen
puh. 044 973 7000
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri
Terhi Torikka
Puh. 040 485 1589
terhi.torikka@gmail.com

Toimituksen osoite
Terhi Torikka, Kuutostie 470
59130 Koitsanlahti

Toimituskunta
Silja Alamikkotervo
Jarmo Latvanen
Petri Leinonen
Otto Makkonen
Sarita Mikkonen
Eila Pennanen
Marjo Simpanen
Maija Suutarinen
Terhi Torikka
Kirsi Vertainen

Ilmoitusmyynti
Eila Pennanen, puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kansikuva
Antti Hirviniemi

Seuraava lehti
1.7.2019
Aineistot
15.5.2019
mennessä

Vinkki kauppiaalle voi olla iso palvelus, myös kuluttajille

Pääsiäisen alla nähtiin kaupoissa taas tuttu ilmiö. Lammasta ja karitsaa tuli monen kaupan valikoimiin, osaan reilustikin. Valitettavasti valtaosa tarjonnasta oli tuontilihaa.

Tarjouksissa myytiin uusiseelantilaista karitsanpaistia alle kympin kilohintaan. Osalle kuluttajista se varmasti oli houkuttava vaihtoehto reilusti kalliimmalle kotimaiselle paistille.

Kotimaista näkyi mainoksissa tuontia vähemmän, vaikka sitä alkuvuoden tietojen mukaan oli varastot pullollaan. Samaan aikaan Vainion teurastamo myi viikoittain rekka-lastin karitsaa Ruotsiin. Ilman vientiä moni tila olisi ollut pulassa, kun teurasjonon karitsat olisivat varttuneet yli vuoden ikään.

Valopilkkujakin kaupoissa oli. Katselen lammastuotantoa lähes aina, kun käyn kaupoissa. Varsinkin ilahduttavan monista S-ryhmän kaupoista löytyy lähes ympäri vuoden ainakin karitsan jauhelihaa. Röngän jauheliha on yleisin bongamani kotimainen lammastuote suomalaisissa kauppaetuissa. Seuraavaksi useimmin vastaan tulee Tammisen luomukaritsa eri muodoissa.

Röngän toiminta perustuu pitkän ajan kuluessa huolella hiottuun ketjuun, jossa tuottajien ja teurastamon vuoropuhelulla on iso rooli. Silloin yllätyksiä ei tule puolin eikä toisin, sanoo toimitusjohtaja *Veikko Oljakka*. Karitsan käsittelymääriä on kasvatettu monta vuotta, eikä lihan liikumisessa ole Oljakan mukaan ongelmia.

Myös Tamminen on valmis lisäämään karitsan ostomääriä reilusti. Rajoitteena on, että ruhojen on oltava luomua. Toimitusjohtaja *Pasi Tamminen* on sitä mieltä, että pakastaminen toimii sesonkipainotteisessa tuotteessa hyvin. Hän uskoo, että ainakin 20–30 prosenttia nykyistä isompi määrä kotimaista luomua mahtuisi markkinoille hyvin. Tuotannon tosin pitäisi jakautua nykyistä tasaisemmin ympäri vuoden.

K-kaupoissa vaihtelu on tuntumani mukaan S-kauppoja suurempaa. Joukossa on ihan mahtavia K-kauppoja, joissa ulkomaista ei välttämättä myydä lainkaan. Ja sitten on toisenlaisia. Reinin lihan tuotantopäällikkö arveli pääsiäisen alla, että kaikki kauppiat eivät vielä tiedä, että kotimaista on oikeasti saatavilla. Jos näin tosiaan on, tiedon kulku mättää jossain pahasti, ja siinä jos jossain on

tuleville tuottajaorganisaatioille ja kaikille muillekin alan toimijoille rutkasti tehtävää. Viesti siitä, että kotimaista lihaa saa, jos haluaa, pitää välittää joka ikiseen kauppaan. Kuluttajilla, myös niillä jotka eivät jaksakaan lähteä lihaa Rekoista ja tiloilta ostamaan, pitää olla mahdollisuus valita kotimaista.

Vainion mukaan tukut olivat alkuvuoden varsin tukossa. Moni ei ostanut karitsaa juuri lainkaan. Varastot olivat ilmeisen täynnä. Silti ei nähty esimerkiksi yhtään kampanjaa, jossa lihaa olisi markkinoitu vaikka talvien patareseptien kera. Ei silti, vaikka Kesko nykyisin omistaa Reinin lihan, joka on merkittävä lampaanlihan välittäjä. Tuntuu, että tiedon kulussa olisi vielä uusien kumppanienkin kesken parantamisen varaa.

Jokainen alan toimija (suoramyyjät toki tekevät jo valtavasti) voisi aika pienellä vaivalla parantaa tietoisuutta. Vaikka vain vinkata omiin lähikauppoihin jo ennen joulua, mistä sitä kotimaista karitsaa kannattaisi varata, jotta sitä varmasti saa pääsiäiseksi. Ja tietysti muulloinkin, jos vain tarjontaa riittää. Varmasti yhä useampi grillaisikin karitsaa, jos sitä kaupan tiskistä löytyisi.

Olen työskennellyt Lammasta & vuohi-lehden toimitussihteerinä bieman runsaat 10 vuotta muiden töiden ohessa. Lampailla ja lammastaloudella on, ja tulee aina olemaan, paikka ja erityisasema sydämessäni. Nyt on kuitenkin tullut hetki luopua toimitussihteerin töistä ihan käytännön syistä (lue: ns. ruuhkavuodet ja krooninen aikapula), ainakin joksikin aikaa.

Se ei ole helppoa. Toivon, että voin pysyä silti jatkossakin jollain tavalla lampurijoukon mukana. Ainakin saan jatkossakin kirjoittaa töissäni lampaista, syödä ja myydä laadukasta kotimaista lammasta, nauttia lampaiden seurasta ja puubaiilla ihanien kotimaisten viljojen parissa, onhan sitä siinäkin. Jos sinulla on lampaisiin liittyvä juttuvinkki, vinkkaa ihmeessä.

Jos taas olet innokas kirjoittaja ja lehti-alan osaaja, jolla on lampailla sykevä sydän ja biukan ylimääräistä aikaa, ryhdy toimitussihteeriksi! Homman ydin on ideoita ja käsitellä juttuja, välillä kirjoittaaakin. Kysy rohkeasti lisää! Tukea ja apua lupaan, tietenkin.

Toivon sopivan aurinkoista kesää ja vihreitä nurmia! Kiitos bienoista vuosista lehden parissa!

Terhi Torikka

Toimitussihteer

Kuva: Eila Pernanen

SUOMEN LAMMASYHDISTYS R.Y. HALLITUS 2019

Petri Leinonen, puheenjohtaja, Tornio, petri.leinonen@elomestari.fi

Jarmo Latvanen, Akaa, jarmo.latvanen@pp.inet.fi, varajäsen: **Juha Tähkämaa**, Piikkiö, juha.tahkamaa@gmail.com

Mikko Idlax, Loviisa, idlaxgard@gmail.com, varajäsen: **Maaret Berg-Tynkkynen**, Parikkala, suurtupa@gmail.com

Sirpa Tyrväinen, Kangasniemi, tyrvainen.sirpa@gmail.com, varajäsen: **Hannele Ulvo**, Veikars, hannele.ulvo@gmail.com

Annaelina Kotilainen, Lapinlahti, elliskotilainen@gmail.com, varajäsen: **Simo Havia**, Savonlinna, simo.havia@jarvenpaantila.fi

Timo Heikkilä, Pattijoki, heikkila.timo@kotinet.com, varajäsen: **Hannu Iso-Junno**, Pulkila, hannuisojunno@gmail.com

Kirsi Ylipiessa, Tornio, kirsi.ylipiessa@gmail.com, varajäsen: **Anne Jurva**, Tervola, anne.jurva@gmail.com

Yhdistys rekisteröity 27.12.1988.

Uusi ohjelmakausi haastaa edunvalvontaa

Nykyinen maatalouspolitiikan ohjelmakausi loppuu vuonna 2020. Uuden ohjelmakauden valmisteluissa on jo täysi vauhti päällä.

Tällä kertaa MMM:ssä on puhaltanut muutoksen tuulet, kun valmistelua on joukkoistettu komiasti: Helsingissä on järjestetty 27 uudistuksen eri osa-aluetta käsittelevää työpajaa, joissa on ollut arvioilta 1 000 osallistujaa. Monet lammas- ja vuohitalouden edustajat ovat myös olleet mukana vaikuttamassa ja hyvä niin!

Maatalouspolitiikan lähihistoria on täynnä vähän kitkeränkin makuisia torjuntavoittoja. Monet tuotantosuunnat ovat palanneet kotiin tappion kirjelevä maku suussaan. Eipä taida paljon lohduttaa, kun näin uuteen kauteen katsottaessa tämä nykyinen alkaa tuntua anteliaalta runsaudensarvelta ihan kohtuullisine ehtoineen ja joka kerta luvattu järjestelmän rankka yksinkertaistaminen ja hallinnollisen taakan keventäminen on lähinnä kullut vitsi, joka ei naurata vaan ärsyttää.

Ja niinhän se on nytkin, että komission ehdotuksessa rahoitusraami kapenee: pilari I:ssä noin 3 % ja pi-

lari II noin 15 %. Tosin kakkospilariin maaseutuohjelmassa supistuvia EU-rahoja voidaan, ainakin teoriassa, kompensoida kasvattamalla kansallista rahoitusosuutta. Kakkospilari on Suomelle kenties tärkeämpi kuin millekään muulle jäsenmaalle, koska sieltä maksetaan muun muassa luonnonhaittakorvaus, ympäristökorvaus ja eläinten hyvinvointikorvaus.

Komission ehdotuksessa kaikkien tuensaajien on täytettävä perusehdot. Ne sisältävät jo nyt käytössä olevat täydentävät ehdot. Uutena asiana ehdotetaan muun muassa lohkokohdasta ravinneyökalua. Suomalaisille tuottajille tämä on vanha tuttu, koska kyseessä on sisällöltään täysin vastaava kokonaisuus, kuin meidän viljelysuunnitelmamme. Komission ehdotus siirtää lohkokirjanpito ykköspilariin on meidän kannalta pulmallinen, koska se jättää vastaavasti suuren aukon ympäristöohjelmamme perusvaatimuksiin.

Lammas- ja vuohisektorilla koplatut tuet ovat tärkeitä ja niiden puolustaminen onkin eräs tärkeimmistä tavoitteista. Samoin karitoiden laatu-palkkio ja alkuperäisrotutuki ovat olleet merkittäviä elementtejä tukikokonaisuudessa. Suurta joukkoälyä tarvitaan hyvinvointikorvauksen ke-

hittämiseksi toimivammaksi, että lähes kaikki tilat löytäisivät järkeviä toimenpiteitä, joihin sitoutua.

Lammasektorille on saatu ensimmäinen tuottajaorganisaatio, mikä on huippujuttu. Tuottajaorganisaatio on juuri se työkalu, jolla on mahdollista saada positiivinen kausihinnoittelu markkinoille ja siten tarjonta tasaisemmaksi eri vuodenaikoina. Viimeisen puolen vuoden aikana koettu teurasruuhka on osoittanut selvästi, että nykyisellä toimintatavalla ei ole mahdollista laajentaa kotimaisen karitsanlihan tarjontaa lähellekään lammassstrategiassa tavoiteltavaa kiloa per henkilö.

Jukka Rantala,
asiantuntija, MTK

”Tuottajaorganisaatio on juuri se työkalu, jolla on mahdollista saada positiivinen kausihinnoittelu markkinoille ja siten tarjonta tasaisemmaksi eri vuodenaikoina.”

Tuoretta satoa

KOONNUT Terhi Torikka, Marjo Simpanen,
Eila Pennanen

LAMPAIDEN SORKKA-ALUEEN TARTTUVAA CODD-IHOTULEHDUSTA HAVAITTIIN RUOTSISSA

Ruotsissa on havaittu lampailla sorkka-alueen tarttuvaa CODD-ihotulehdusta (*Contagious ovine digital dermatitis*), uutisoi Jordbruksaktuellt.

Tulehdus voi aiheuttaa sorkkakapselin irtoamisen ja olla hyvin kivulias. Se on myös hyvin tarttuva, eikä sen saneeraaminen katraasta ole helppoa.

Tauti on Ruotsissa vielä harvinainen, mutta Iso-Britanniassa melko yleinen. Ruotsissa lampaista suuri osa on mukana sorkkaterveyden seurannassa, eikä tautia ole aiemmin havaittu.

Ruotsiin leviämisen syyksi epäillään joko tuontieläimiä tai nautoja, joilla esiintyy mahdollisesti saman bakteerin aiheuttamaa sorkkasairautta.

Suurin osa Suomeen tuotavista lampaista tulee Ruotsista, missä esiintyy myös sorkkamätää, muistuttaa Eläinten terveys ETT ry:n asiantuntijaeläinlääkäri *Hannele Naubolz* Maaseudun Tulevaisuuden uutisessa.

Tilojen väliseen elinkauppaan ja etenkin ulkomailta tuontiin liittyy aina tautiriski. Ostettavien eläinten sorkat tulee aina tarkistaa ja tehdä eläimille sorkkakylpy karanteenin aikana, *Nauholz* ohjeistaa.

Lisäksi eläinten olosuhteet tulee pitää hyvinä, sillä niillä on vaikutusta siihen, puhkeako sairauksia vai ei, lisää lammaseläinlääkäri *Johanna Rautiainen*.

”Ostettavien eläinten sorkat tulee aina tarkistaa ja tehdä eläimille sorkkakylpy karanteenin aikana.”

TUOTTAJAORGANISAATIO LOUNAIS-SUOMEEN

Lounais-Suomen Lampurit ry on hyväksytty tuottajaorganisaatioksi. Kyseessä on Suomen ensimmäinen lamas- ja vuohenliha-alan tuottajaorganisaatio.

Lounais-Suomen Lampurit ry keskittyy liharotuisten luomulampaiden lihan tuottamiseen, kertoo yhdistyksen puheenjohtaja *Juha-Pekka Tähkämaa*.

Mukana on vajaat kymmenen isoa lammastilaa Turun ja Salon seudulta. Tilat tuottavat yhteensä noin 6 000 karitsaa vuodessa. Tuottajaorganisaatio oli Tähkämaan mukaan luonteva seuraava askel tilojen yhteistyölle.

Mukaan voidaan mahdollisesti ottaa myös muita liharotuisen luomulampaan tuottajia.

Tarkoituksena on tuottajaorganisaation kautta kehittää uusia kumppanuuksia ja avauksia sekä tehostaa markkinointia, kertoo Tähkämaa. "Konsepti vaikuttaa hyvältä."

Tähän asti Suomessa on ollut tuottajaorganisaatioita vain neljä, kaikki hedelmä- ja vihannesalalla.

Myös Pohjanmaan lammasosuuskunta suunnittelee tuottajaorganisaation perustamista. Asiasta on tarkoitus päättää pääsiäisen jälkeen.

Tuottajaorganisaatio on maataloustuottajien yhteenliittymä, käytännössä osuuskunta, osakeyhtiö tai yhdistys. Yhteenliittymästä tulee tuottajaorganisaatio, kun se hankkii tuottajaorganisaatiostatuksen Ruokavirastolta.

Järjestelmän tavoitteena on vahvistaa tuottajien asemaa maataloustuotteiden markkinoilla, kertoo Ruokavirasto.

Tuottajaorganisaatio voi tehdä tuottajajäsentensä puolesta sopimuksia jäsentensä tuotannon myymisestä. Jäsenten on myös mahdollista sopia keskenään tuotantomääristä ja optimoida tuotantoa. Tämä on poikkeus kilpailulainsäädäntöön.

Jalostuslampaiden ja -vuohien suositushinnat

Suomalaiset alkuperäisrodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 260 €

4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 380 €

Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 330 €

Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 450 €

Tuontirodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 310 €

4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 500 €

Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 380 €

Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 550 €

Hinnasto on tarkoitettu tuotosseurantatilojen lampailla, joille on tehty tuotosseurannan viralliset punnitukset, UÄ-mittaukset ja eläväEUROP-arvostelu. Lisäksi eläin on rakennearvosteltu. Hinta sisältää lammassuostajan allekirjoituksellaan vahvistaman Sukutodistuksen. Välityspalkkio 10 %.

Lisähintasuositus 1.10. alkaen on 12 €/kk.

Jalostusvuohet

Kili alle 2 viikkoa 60 €

Kili 2–8 viikkoa 80 €

Kili 2–3 kk 100 €

Kuttukili 4–8 kk 150 €

Kuttukili astutettu 200 €

Lypsykuttu tuotoksesta riippuen 250 €

Pukkikili alle 5 kk 120 €

Pukkikili yli 5 kk 170 €

Aikuinen siitospukki 300 €

Tinkimaidonhinta (kotoa myytyinä) alkaen 2,5 euroa

Astutusmaksut

Suositus astutusmaksuksi 10 €/uuhii tai kuttu ja lisäksi hoitomaksu 1 €/päivä uuhesta tai kutusta, joka jätetään vieraalle tilalle astutettavaksi.

Hintoihin lisätään alv.

Vuoden 2019 indeksilaskenta-aikataulu:

Uudet BLUP-indeksit lasketaan aina parittomien viikkojen perjantaina. Saman viikon keskiviikkoon mennessä Web-Lampaaseen tallennetut tuotosseurantatiedot ehtivät mukaan indeksilaskentaan.

VILJELIJÄTUKIEN HAKUAIKA 29.4.–17.6.2019

Maataloustukia on mahdollista hakea tänä vuonna verkkoasointipalvelu Vipussa (<https://vipu.ruokavirasto.fi>) 29.4. alkaen. Pää-tukihakemuksen lähettämiseen viljelijöillä on aikaa 17.6. asti.

Viljelijöiden kannattaa tutustua jo ennen tukihaun alkamista vuoden 2019 hakuoppaaseen ruokavirasto.fi-sivustolla. Opas koostuu tuenhakijan perusoppaasta ja yksityiskohtaiset tukiehdot sisältävästä tukioppaasta. Hakuoppaan liitteissä on lisäksi hyödyllistä tietoa esimerkiksi hallinnan siirroista, tukitaseista ja kasvilajeista.

Vipu-palvelussa on tänä vuonna ensimmäistä kertaa mahdollista ilmoittaa yhteiskäyttöisten peruslohkojen kasvulohkojen rajat. Ilmoittamista kannattaa suunnitella hyvissä ajoin, sillä lohkon haltijoiden on sovittava keskenään, kuka piirtää kasvulohkojen rajat yhteiskäyttöisille lohkoille Vipu-palvelussa. Jokaisen lohkon haltijan on tämän jälkeen lähetettävä tukihakemuksensa sähköisesti.

Viljelijätuet kannattaa hakea viimeisimpien pinta-alatietojen mukaan. Mahdolliset peruslohkojen yhdistämiset, jaot ja uusien lohkojen luomiset on tehtävä viimeistään 10.5., jotta kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset ehtivät käsitellä muutokset hyvissä ajoin tukien hakemista varten.

Lisätietoja viljelijälle: <https://www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijat/hakuoppaat/hakuopas/>
<https://www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/yhteystiedot/hae-kumppanit/>

Maisemanhoito osa kokonaisvaltaista tilanhoitoa

Taloudelliset syyt ovat usein suurin kannustin ryhtyä hoitamaan pellon ulkopuolisia alueita. Muita vaikuttavia tekijöitä ovat luonnonmukainen tuotantotapa ja suoramyynä, luontoarvot ja kiinnostus luonnonlaidunten sekä perinnemaisemien säilyttämiseen.

MMM *Emmi Nurmi* selvitti Helsingin yliopiston Maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan maatalousekonomian laitoksella 2018 valmistuneessa maisterintutkielmassaan ”Maisemanhoito menestystekijänä Uudenmaan nauta- ja lammastiloilla” maisemanhoidon motiiveja ja taloudellisia vaikutuksia. Tutkimus toteutettiin haastattelututkimuksena viidellä uusimaalaisella nauta- ja lammastilalla.

Maisemanhoidon tuet nähtiin kaikilla tutkimukseen osallistuneilla tiloilla ehdottomaksi edellytykseksi toiminnan jatkumiselle ja tärkeäksi osaksi tilan tuloista. Tukitasoon oltiin tällä hetkellä varsin tyytyväisiä, joskin tuista täysin riippuvaisen maisemanhoidon kannattavuus on herkkä tukipolitiikan muutoksille. Maisemanhoidon tukien osuus oli vähintään 15 prosenttia ja enimmillään 45 prosenttia kokonaistukimäärästä. Suhteutettuna tilan liikevaihtoon maisemanhoidon tukien osuus vaihteli 10 ja 20 prosentin välillä.

Maisemanhoidon lisäkustannuksissa pääasiallinen yhdistävä tekijä oli alueiden etäisyys tilakeskuksesta. Maisemanhoidon kannattavuus taas syntyy monesti käytännön hyötyjen, synergiaetujen sekä tilan toiminnan rationaalisuuden kautta. Maisemanhoidosta syntyvä lisäarvo lihalle jakaa mielipiteitä. Lihalle ei saada suoraa lisähintaa, mutta suoramyynnissä maisemanhoitoa hyödynnetään markkinoinnissa tilan brändin ja tarinan kanssa luomassa positiivista mielikuvaa.

Kaikkiaan maisemanhoidon nähtiin tukevan tilan toiminta-ajatusta ja maisemanhoito koettiin itsenäiseksi toiminnoksi, jonka aloittaminen on ollut tiloilla tietoinen päätös.

Tutkielma luettavissa kokonaisuudessaan Lammasyhdistyksen kotisivuilla <https://lammasyhdistys.fi/kotimaisia-tutkimuksia/>

Eila Pennanen

Tuoretta satoa

KOONNUT Terhi Torikka, Marjo Simpanen,
Eila Pennanen

LAMPAIDEN MÄÄRÄSSÄ EI SUURTA MUUTOSTA

Luke on julkaissut tilastot kotieläinten lukumääristä vuodelta 2018. Lampaiden määrä väheni hieman edellisvuodesta ja lampaista oli noin 155 000 kappaletta vajalla 1 400 tilalla. Eniten lampaista oli Varsinais-Suomessa, Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla. Suurimmat lammas-kunnat olivat Salo ja Somero. Vuohien määrä kasvoi reiluun 5 400 kappaleeseen.

Kotieläinten lukumäärä 1.4. ja 1.5.1990–

Lähde: SVT: Luonnonvarakeskus, Kotieläinten lukumäärä

VAINION TEURASTAMO PURKAA TEURASRUUHKA MYYMÄLLÄ KARITSAA RUOTSIIN

Vainion teurastamo tarttui karitsanlihan ylituotanto-ongelmaan helmikuussa etsimällä lihalle vientikanavan Ruotsiin. "Ruuhka tuntui vain pahenevan, ja jotain piti tehdä", kertoi toimitusjohtaja *Miikka Depner* Vainion teurastamolta Maaseudun Tulevaisuudelle. Ensimmäinen rekka-lasti, noin 120 ruhoa, lähti Ruotsiin helmikuun lopussa. Ruhot menevät yksityiselle tukkurille, mistä ne jakautuvat markkinoille eri puolille Ruotsia. "Viennillä saatiin purettua painetta kotimaassa ja pelastettua tiloja, joilla teuraskaritsat olivat jo menossa yli-ikäisiksi", Depner kertoi. Ruotsalaistukkuri olisi valmis ostamaan karitsaa Suomesta ympäri vuoden. "Hän haluaisi korvata Irlannista tuodun karitsanlihan suomalaisella. Olen joutunut vähän toppuuttelemaan, sillä valitettavasti en usko, että ainakaan tänä vuonna saamme haalittua 300–400 ylimääräistä karitsaa joka viikko", Depner sanoo. Hän on huolissaan siitä, että karitsamäärät vähenevät tänä ja ensi vuonna. "Moni muukin karitsaa teurastava yritys on tehnyt ponnisteluja myynnin suhteen. Jos ja kun se tuottaa tulosta, olemme kohta ikävässä tilanteessa myymässä eioota", Depner pohtii. Ruotsiin viedään Vainiolta tavanomaisesti kasvatettua vähärasvaista karitsaa. Luomuruhot jäävät Suomeen. Karitsasta maksetaan Depnerin mukaan suunnilleen sama hinta kuin Suomessa. Vienti jäi pääsiäisen jälkeen tauolle. "Kohta myydään eioota Suomeenkin", Depner kommentoi pääsiäisen alla.

Lallin lampaan *Kati Kaisajoki* pitää Vainion vientiavausta hyvänä piristysruiskeena alalle. Pienempi teurastamo reagoi markkinatilanteeseen eri keinoilla. Lallin Lammas on ryhtynyt etsimään uusia kanavia leikatulle lihalle. "Leikkuukapasiteettia on mahdollista myös lisätä tulevaisuudessa, jos markkinatilanne sitä vaatii." Kaisajoki kannustaa tuottajia muistamaan, että nyt vallitseva hankala markkinatilanne ei ole pysyvä.

Kuva: Sarita Mikkonen

ELÄINTEN HYVINVOINTIA KÄSITTELEVÄLTÄ BLOGILTA VAHVA SUOSITUS KOTIMAISELLE

Kotimainen karitsa on selvästi uusiseelantilaista eettisempi valinta, linjasi Armenta Benessi -blogi pääsiäisen alla. Armenta Benessi tarjoaa eläinten hyvinvoinnin asiantuntija- ja auditointipalveluja kahden ammattilaisen voimin.

Blogissa listattiin kolme kohtaa, joiden vuoksi kotimainen on parempi vaihtoehto. Ensimmäinen olivat loiset ja hyönteiset, joiden määrää pakkaset eivät Uudessa-Seelannissa hillitse. Sen vuoksi tarvitaan häntien typistystä, joka tehdään joko kuumaraudalla tai kuminauhalla ilman kivun lievitystä. Äärikeinona joiltakin merinoilta poistetaan takapuolen ihoa, mikä tunnetaan nimellä mulesing. Muilla roduilla termi viittaa yleensä peräpään karvojen ylimääräiseen ajeluun.

Toisena mainitaan kastratio, joka myös tehdään pääsääntöisesti kuminauhojen avulla. Kolmas pointti kotimaisen eduksi oli karitsakuolleisuus, jota nostaa valtaosin omatoiminen karitsointi vaihtelevissa sääoloissa. Uudessa-Seelannissa karitsakuolleisuus on noin 20 prosenttia, pahimmillaan jopa puolet syntyneistä karitsoista kuolee pienenä.

Blogi osoitteessa: <https://armentabenessi.fi/blogi/>

Pikkupässit kiertoon – sukulinjat säilöön! *Kauan eläköön suomenlammas!*

Lammastalouden ammattimaistuesssa ja tuotannon lihakeskeisyyden seurauksena lihakkaimmat pässilinjat ovat yleistyneet ja taloudellisesti vähemmän kannattavat linjat harvinaistuneet. Tästä huolestuneena Finnsheep ry on ideoinut käytännön sovelluksia helpottamaan linjojen säilyttämistä. Yksi niistä on luovuttaa harvinaisten pässilinjojen pikkupässejä ilmaiseksi tiloille, jotka haluavat säilyttää linjaa ja käyttää pässiä.

Finnsheep ry:n 15-vuotisjuhlavuonna meillä on 15. hetki saada suomenlampaan pässilinjat talteen. Yhteistyössä ProAgrian ja Lihasulan säätiön avustuksella kehitimme joitain vuosia sitten pässilinjojen liikennevalot. Tämän vuoden alussa päivitettyissä liikennevaloissa näkyy, että edelleen linjoja on katoamisvaarassa, vaikka onneksi muutama uusikin on saatu virallisesti säilytykseen. Liikennevalojen ongelma on se, että ne kertovat jo tapahtuneesta, eivätkä ne auta säilyttämisestä kiinnostuneita tiloja löytämään harvinaistuvien linjojen pässejä. Uusimpien tilastojen mukaan vaarantuneita linjoja on 45 prosenttia (20/44 linjaa)! Tilanne on siis kriittinen. Liikennevaloissa näkyy keltaisena linjat, joita on alle 10 tilalla ja punaisena linjat, joita on alle viidellä tilalla.

Tilat mukaan talkoisiin

Haluamme haastaa suomenlampaan kasvattajat yhteisiin talkoisiin jäljellä olevien linjojen säilyttämiseksi. Toivomme, että saisimme liikkeelle harvinaisten pässilinjojen pikkupässejä, luovutettuna ilmaiseksi säilyttämiseen halukkaalle tilalle, sopimuksella, että vastaanottava tila sitoutuu käyttämään pässiä vähintään muutamalle uuhelle ja niin, että vastaanottava tila luovuttaa syntyvän pässikaritsan eteenpäin vastaavalla sopimuksella. Pässeille ei kriteerejä aseteta muuten, kuin että niiden tulee olla kivisterveitä, normaalilla purennalla ja rakenteella varustettuja. Ikä on vapaasti valittavissa. Toki, jos luovuttava tila ei arvostele karitsoita, kannattaa pässikaritsa luovuttaa ennen viiden kuukauden ikää, jotta vastaanottava tila ehtii vielä arvosteluttaa sen. Ideana ei ole huippujalostuspässien tuottaminen, vaan sukulinjojen säilyttäminen. Pässiiä tulee käyttää vähintään muutamalle hyvälle uuhelle, mutta sinänsä muita vaatimuksia ei ole. Terveystatusten puuttuminen ei ole este, eikä orf-positiivisuus, vastaanottava tila pyrittään löytämään samoilla kriteereillä.

Kyse on siis talkoista. Olemme ajatelleet, että sukulinjojen katoamiselle on taloudelliset syyt ja laskeskelleet, ettei tilan toiminta kaadu yhden harvinaisen linjan elättämiseen, mutta raha voi olla harvinaisen pässin hankinnan esteenä, etenkin jos tila pitää vain yhtä tai kahta pässiä kerrallaan. Luovuttava tila voi ilmoittaa halukkuutensa ottaa toinen harvinainen linja säilytettäväksi, ja tällöin tila saa talkoisiin luovuttamansa panoksen takaisin, kun sopiva pässi löytyy.

Finnsheep ry:n rooli on olla organisoimassa tätä ketjua ja pitää yhteystietoja yllä. Voimme auttaa vastaanottavan

Kuva: Nina Snellman

**”Tavoitteena voisimme pitää
juhlavuoden kunniaksi 15 pässin
saamista kiertoon.”**

tilan etsinnässä, mutta tilat voivat sopia asian myös keskenään. Teemme Finnsheepissä sopimus pohjan ja säännöt, jotka tulevat jakoon sivuillemme. Toivomme kuitenkin, että tilat ilmoittavat meille sopimuksista, jotta tieto tulevista säilyttäjäistä ja liikkeellä olevista linjoista säilyy yhdessä paikassa. Finnsheep ry. ei ota pässeistä taloudellista vastuuta, eikä vastaa sopimuksista, jos luovutettavia pässejä ei löydy.

Ensimmäiset pässit jo ilmoitettu

Olemme jo saaneet muutaman pässin liikkeelle. 71. Isokummun Priimus Kumpulaisen Sadun tilalta ja 56. linjan pässi Parikalta on ilmoitettu hankkeeseen. Nyt keväällä syntyvistä on myös suunnitelmassa laittaa linjoja eteenpäin. Harvinaisuuden määritelmänä voisi pitää liikennevalojen punaisia ja keltaisia linjoja. Tavoitteena voisimme pitää juhlavuoden kunniaksi 15 pässin saamista kiertoon.

Suomenlammasterveisin Finnsheep ry.:n hallitus

Kevään vuosikokouksessa katse tulevaan

Tuottajaorganisaatioita on syntynyt jo yksi, ja toinen on kehitteillä. Tukitasojen odotetaan laskevan tulevalla ohjelmakaudella jonkin verran.

Eila Pennanen

Suomen Lammasyhdistyksen puheenjohtaja *Petri Leinonen* avasi vuosikokouksen luonnehtimalla lammastalouden elävän epävarmuuden aikaa tiukkojen CAP 2021–2017 neuvottelujen alla. Neuvottelujen valmistelu on käynnissä ja Leinonen kiitti lammassalan aktiivista osallistumista työpajojen toimintaan sekä evästi lampureita aktiivisuuden tukipolitiikkaan liittyvissä keskusteluissa.

Asiantuntija *Jukka Rantala* MTK:sta arvioi puheenvuorossaan tukitason laskevan tulevalla kaudella jonkin verran. Suurimmat leikkaukset näyttäisivät tulevan Suomelle tärkeän maaseudun kehittämisohjelmia koskevan II-pilarin osalle. Lammassalan riskiä Rantala luonnehti pieneksi moneen muuhun tuotannon alaan verrattuna muun muassa monien tukimuotojen, monimuotoisuuden ja nurmiviljelyn ansiosta. ”Rohkeasti eteenpäin, voitettavaa on”, Rantala

kannusti lammassektoria tuleviin neuvotteluihin.

Tuottajaorganisaatiot etenevät

Vastikään perustetun Suomen ensimmäisen lammassalan tuottajaorganisaation, Lounais-Suomen Lampurit ry:n, puheenjohtaja *Juha Tähtämaa* kertoi tuottajaorganisaation toimivan yhdistysmuodossa alueellisen lampuriryhmän vakiintuneen yhteistyökuvion pohjalta. Tuottajaorganisaation jäsen-tiloilla kasvatetaan liharotuisia luomulampaista. Tähtämaa arvioi tiloilla karitsoivien 4 000 uuden tuottavan toiminnan alkaessa noin 6 000 karitsaa organisaation kautta markkinoitavaksi.

Pohjanmaan Lammassosiukskunnan toimitusjohtaja *Hannele Ulvo* kertoi etäyhteyden välityksellä Pohjanmaan Lammassosiukskunnan hallituksen valmistelevan osiukskunnan tuottajaorganisaatiolle sääntöjä sekä hakemusta Ruokavirastoon. Pääsiäisen jälkeen pidettävä jäsenkokous päättää asian etenemisestä.

Pöytäkirjaan kirjattua

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenmaksut säilyvät ennallaan ja löytyvät yhdistyksen kotisivuilta jäsenasiat-osiosta. Vuoden 2018 jäsenmaksulaskut lähtivät jäsenistölle vasta aivan viime vuoden lopussa Lammasyhdistyksen

jäsenrekisterin ja laskutusjärjestelmän uudistamisen takia. Kuluvaan vuoden jäsenmaksut laskutetaan ensi syksynä ja seuraavina vuosina siirrytään takaisin kevätlaskutusaikatauluun.

Kokous hyväksyi SLY:n hallituksen esityksen ensi vuoden alustavaksi yleiskokouksaikatauluksi; kevätkokous pidetään lammaspäivillä 18.–19.3. Turussa ja syyskokous lammaspäivillä 3.–5.11. Kuopiossa. Villaviikot vietetään samanaikaisesti kansainvälisten villaviikkojen aikaan 28.9.–6.10.2019.

Kuluvaan vuoden syksyllä lammaspäivät pidetään Kajaanissa 5.–7.11

Liittyminen Union of the Sheep Breeders in Europe – Euroopan lampankasvattajien liittoon jätettiin avoimeksi ja päätettiin jäädä seuraamaan unionin tilanteen kehittymistä. Lisäksi todettiin, että Unionin kokoukseen Sheep Breeders Festivaleille voidaan lähettää hallituksen päätöksellä SLY:n kokousedustajat.

Kokous sujui hyvässä hengessä ja vuorovaikutuksessa, osa jäsenistä osallistui totuttuun tapaan etäyhteyden välityksellä.

**Villaviikot
ovat
tänä vuonna
28.9.–6.10.**

 Lammasyhdistys Facebookissa

Lampurin sähköiset kanavat

SLY:n verkkosivut **lammasyhdistys.fi**

Eläinvälityskanava **lammasetti.fi**

Tietopankki **lammasetti.fi**

Lammasetti **proagria.fi/lammas**

Jäsenetu suoramyynnitiloille: yhteystiedot suoramyynnin sivulle ja karttaohjelmaan. Sivun ja kartan päivitykset: eila.pennanen@lammasyhdistys.fi

Tiedustelut: Marjo Simpanen

marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi puh. 044 973 7000

Lammaspäivillä retkeiltiin Porvoon seudulla

Lammaspäiviin perinteisesti kuuluvalla opintoretkellä vierailtiin Kalliomäen tilalla Kotkassa, Sörda Rönns Gårdissa Isnäsissä sekä Idlax Gårdissa Pernajassa. Väliin mahtui myös kahvitauko Malmgårdin kartanossa, jossa pääsimme kuulemaan hiukan taustaa kartanon ja sen panimon toiminnasta.

Teksti ja kuvat
Silja Alamikkotervo

KALLIOMÄEN TILA

Kotkassa sijaitsevalle Kalliomäen tilalle on juuri vuoden alussa valmistunut uusi 350 uuhelle mitoitettu 1 300 m² kylmälampola, jota pääsimme

vierailulla ihmettelemään. Lampolan runkona toimii Weckmanin teräsrunko, joka on verhoiltu omasta metsästä sahatulla puutavaralla. Lampolan piha ja lattia on asfaltoitu, sekä lampolan keskelle on tehty betoninen ruokintapöytä. Lampolan rakennustyöt on kustannusten säästämiseksi tehty mahdollisimman pitkälti itse. Kalusteet on hankittu Retronikilta.

Tilan pitkä historia ulottuu aina vuoteen 1739 asti. Vuonna 1995 tilan pellot siirrettiin luomutuotantoon ja lampaita tilalle tuli jälleen vuonna 1996. Tilalla tehtiin sukupolvenvaihdos vuonna 2015, jolloin myös lampaat siirrettiin luomutuotantoon. Eläinmäärä oli pitkään 150 uuhen tuntumassa, mutta viime vuosien aikana määrä on noussut 300 uuhkeen. Aluksi tilalla oli ainoastaan suomenlampaita, mutta nykyään siellä on myös jonkin verran turkisroturisteytyksiä. Uuhiaineuksessa

tavoitellaan tasalaatuisuutta ja hyviä emo-ominaisuuksia, ei niinkään suuria vuonuekokoja. Vastaavasti karitsoilla tavoitteena on huippukasvujen sijaan ennemmin tasaisuus. Uuhista noin puolet karitsoi keväällä ja puolet syksyllä.

Liha ja villan suoramyynänti on tärkeässä roolissa tilan toiminnassa. Tilan isäntä *Tuomas Mattila* vastaa lampaidenhoidon lisäksi vaimonsa *Viivin* kanssa tilan tuotteiden suoramyynnistä. Kehruutukseen pääsevät vain parhaat villat ja parkitukseen valitaan parhaat raakataljat. Kerintä tilalla hoidetaan itse ja kerintäurakointia tehdään välillä myös toisille tiloille. Tila tarjoaa myös koneurakointia muun muassa puun metsäajoon, maanrakennukseen, lumiurakointiin, puintiin ja pyöröpaa-laukseen. Koneurakoinnista vastaa erityisesti Tuomaksen veli *Markus*.

KÄÄNNÄ

Kalliomäentilan uudessa lampolassa on Weckmanin teräsrunko.

Kerittyä & karstattua

Lammaspäiviltä

SÖRDA RÖNNÄS GÅRD

Samuli Närin isännöimän lammastilan erikoisuutena Isnäsissä on 360 m² kevytrakenteinen kasvihuonetyyppinen kaarihalli ja sen sivuille itse rakennetut visiiriruokintapöydät. Tila on siirtynyt luomuun vuonna 1996, jolloin alettiin myös hoitaa ensimmäisiä maisemanhoitoalueita. Vuonna 2002 päätettiin alkaa panostaa lammastalouteen ja rakennettiin ensimmäinen 80 uuhun lampola kahdesta konekatoksesta. Vuonna 2005 Samuli oli mukana ProAgrian lammassopintomatkalla Ruotsissa, jonka innostamana vuonna 2007 valmistui nykyinen Slättö Kvarn AB:n kasvihuonetyyppinen kaarihallilampola ja ruokintaan alettiin käyttää Brink Sweden Ab:n Keenan-apevauhua. Lisäksi tilalla otettiin käyttöön ruotsalainen Elitlamm-tuotosseuran taohjelma.

Kaarihallilampola on huomattavan valoisa ja seinissä visiiriruokintapöydän yläpuolella olevat noin metrin korkuiset tuuliverkot pitävät huolen siitä, lampolan ilma pysyy koko ajan

Kaarihallilampola on valoisa. Seinissä olevat noin metrin korkuiset tuuliverkot pitävät huolen siitä, lampolan ilma pysyy raikkaana ja hyvänä.

raikkaana ja hyvänä. Visiiriruokintapöytien etuna on, että katonalainen tila on lähes kokonaan eläinten käytössä. Tilan uuhet ovat pääasiassa erilaisia risteytyksiä, joissa rotuina ovat texel, dorper, dorset, suomenlammas ja suffolk. Karitointiaika on vakiintunut maaliskuun lopulle, ja se kestää noin viisi viikkoa. Tilalla on myös käytössä härnäripäsejä.

Karitsanlihan osalta tila tekee sopimustuotantoa Vainion Teurastamo Oy:n kanssa. Osa karitsoista myydään suoramyyntinä perusleikattuina puo-

likkaina ruhoina ns. karitsaboxeina. Suoramyyntilihojen teurastus tehdään Orimattilassa, ja sen jälkeen lihojen leikkuu ja asiakasnouto tapahtuvat joko Porvoosta tai Helsingistä.

Tilalla karkearehun teko ja lannanlevitys on ulkoistettu, ja karitsointiajan kiireissä on hetkellisesti käytössä apuvoimaa. Samuli huolehtii itse muista tilan töistä aina kerinnästä kirjanpitoon. Hän panostaa maltillisiin harkittuihin investointeihin ja tilan toimintojen yksinkertaisuuteen.

IDLAX GÅRD

Södra Rönns Gårdin naapurista löytyy Idlax Gård, joka on Samuli Närin veljen, *Mikko Idlaxen*, isännöimä luomulammastila. Tilan suurella vuonna 1935 rakennetulla tiilinavetalla on pitkä historia. Alun perin lypsykarjanavettana ja hevostallina toiminut rakennus muutettiin ensiksi vankisiirtolaksi. Sittemmin se on toiminut veneveistämönä, perunavarastona ja viimeimpänä Mikon isä muokkasi sen 500-paikkaiseksi lihasikalaksi. Sukupolvenvaihdoksen jälkeen Mikko aloitti navetassa lampaidenpidon ja navetan vintille rakennettiin villakehräämö. Tällä hetkellä tilalla on yhteensä sata uuhua.

Navetan vintillä toimivaan villakehräämöön on hankittu Virtain Villan vanha huopalinjasto. Huopalinjastolla tuotetaan huovutuslevyä myyntiin

Idlax Gårdin navetan vintillä on Virtain Villan vanha huopalinjasto

suoraan käsityöläisille. Lisäksi huovutuslevyä jatkojalostetaan täytteiksi muun muassa liiveihin ja peitteisiin. Tilan raakavillasta jalostetaan myös kateainesta puutarhaviljelmille.

Idlax Gårdin lampaat laiduntavat

kesäisin muun muassa maisemanhoitokohteissa sekä viiden hehtaarin energiapuualueella. Osa tilan karitsoista laiduntaa kesällä myös Malmgårdin kartanon mailla.

ESA ANTAS

**Keritsemiskoneiden huolto
Terien teroitus**

Puh. 040 524 9629
Lyötiläntie 449, 47540 LYÖTILÄ

REHU-ÄSSÄ OY

- **LAMMASKIVENNÄISIÄ**
myös luomutuotantoon
hyväksytyt.
- **NUOLUKIVET**
myös luomutuotantoon
hyväksytyt.

POHJANMAAN REHU-ÄSSÄ OY
PUH: 06 344 4433
FAX: 06 344 4432
email: rehuassa@rehuassa.fi

RETRONIK
lammaskalusteet

- pyöröpaalihäkit
- heinärit ja seinärit
- käsittelyaidat
- hoito-/eläinportit
- juomakupit + suojakaaret
- stopparit + rännityslaitteet
- ruokintakourut (muovi tai metalli)

Katso video www.retronik.com

Raija 040 7022 162, Reino 050 521 0082
rareko105@gmail.com

Vauhdikkaasti kohti kesää!

Karitsa-Krossi

- Monipuolinen ja maittava kasvatusrehu karitsoille, sopii myös uuhille
- Sisältää Progutin, joka tukee suolistoterveystä ja vastustuskyvyn kehittymistä
- 30 kg säkki

Luonnon Karitsa-Krossi

- Kasvatusrehu karitsoille luomutuotantoon
- Runsaasti lisäenergiaa ja -valkuaista sekä hivenaineita, kivennäisiä ja vitamiineja kasvun ja terveyden tueksi
- 700 kg suursäkki

Nuolusanko Lammas

- Maittava nuoluvati vapaaseen kivennäisruokintaan
- Suunniteltu erityisesti kasvavien ja imettävien lampaiden kivennäisliäksi, optimaalinen hivenainekoostumus ja Ca:P -suhde
- 11 kg vati

hankkija.fi/rehut

Hankkija

Oma seos
Tilan yksilöllisiin
tarpeisiin

Lammasnurmi
Mehevä ja
maittava

Aina jyvällä!

NATURCOM OY

92400 Ruukki, Puh. (08) 270 7200, (02) 762 6200

www.naturcom.fi

Lammastuotannon ympäristövaikutukset

Mediassa käydään paljon keskustelua kotieläintuotannon ympäristövaikutuksista. Välillä globaalit ympäristöhaasteet, kuten veden käyttö, sekaantuvat kotimaisiin ympäristöhaasteisiin, kuten Itämeren rehevöitymiseen. Ympäristövaikutuksia on erilaisia, mutta lammastuotannolla osa niistä voi olla jopa positiivisia.

Hannele Pulkkinen
tutkija, Luonnonvarakeskus

Eniten viime aikoina tapetilla on olleet ilmastovaikutukset. Lampaanlihan ilmastovaikutukset eli kasvihuonekaasupäästöt ovat todellakin kaikista ruokatuotteista suurimmasta päästä ja vertautuvat lähinnä liharotuisen naudanlihan päästöihin. Noin puolet lampaanlihan päästöistä aiheutuu ruoansulatuksen metaanispäästöistä, jotka ovat kuitenkin seurausta märehitijöiden kyvystä hyödyntää nurmea. Seuraavaksi eniten päästöjä syntyy rehujen tuotannosta maaperästä typpilannoitteen ja lannan käytön seurauksena, ja huomattavasti pienempi osa lannan käsittelystä ja tuotannon energiapainoksista. Jatkojalostuksen, kuljetusten ja kaupan osuus lihakilon ympäristövaikutuksissa on vain joitakin prosentteja, kuten useimmilla sekä eläin- että kasvipärisilläkin ruokatuotteilla.

Kotieläintuotanto myös rehevöittää vesistöjämme runsaan rehuntuotannon myötä. Useat kotieläintuotteiden ympäristökuormitukset syntyvätkin juuri lihakiloa kohti tarvittavan moninkertaisen rehunkulutuksen myötä.

Laidunnus ja biotoopit etuja

Sen sijaan laidunnus, ja sen myötä erityisesti perinnebiotooppien ylläpito,

	Osuus maatalouden päästöistä maankäyttösektorin kanssa	Osuus koko Suomen kkk-päästöistä
Maataloussektorin päästöt		
Yhteensä	44 %	12 %
Märehitijöiden ruoansulatus	14 %	4 %
Peltoviljely ¹	23 %	6 %
Lannankäsittely	5 %	1 %
Maatalouden osuus maankäyttösektorin päästöistä		
Yhteensä	50 %	13 %
Viljelymaa ²	45 %	12 %
Ruohikkoalueet	5 %	1 %
Maatalouden osuus energiasektorin päästöistä		
Yhteensä	7 %	2 %
Yhteensä maatalous		27 %

¹ Suomen peltopinta-alasta 70 prosenttia on kotieläintuotannon rehuntuotannossa ja 30 prosenttia nurmentuotannossa.

² Maankäyttösektorin viljelymaan päästöt koostuvat lähinnä turvemaiden viljelykäytöstä.

Lähde: Suomen kasvihuonekaasuinventaari 2017

on lammastuotannon huomattava etu. Perinnebiotoopeissa on eniten Suomen uhanalaisimpia luontotyyppiejä, kuten niittyjä, hakamaita ja metsälaitumia. Niiden uhanalaistumisen pääsyy on niitto- ja laidunkäytön loppuminen. Ilmastotavoitteiden ohella Suomi on sitoutunut myös kansainvälisiin monimuotoisuus tavoitteisiin. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä vuonna 2012 tavoitteeksi asetettiin monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttäminen vuoteen 2020 mennessä, mutta tähän tavoitteeseen emme ole pääsemässä, päinvastoin. Luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta laidunten määrä ei siis saisi missään nimessä vähentyä.

Lammastuotannonkin ilmasto- ja rehevöittäviä vaikutuksia tulisi vähentää, ja positiivista on se, että tutkimuksissa tilojen väliset erot ovat todettu suuriksi, mikä tarkoittaa, että kehitysmahdollisuuksia myös on. Tärkeimpiä toimenpiteitä päästöjen

vähentämiseksi on hyvä eläinainees, hedelmällisyys ja pieni kuolleisuus, sekä erityisesti hyvä rehunhyötysuhde tuotettua lihakiloa kohti, laadukas karkearehu, peltojen hyvä kasvukunto ja tasapainoisen tehokas rehuntuotanto. Lisäksi ilmastovaikutukseen vaikuttaa olennaisesti turvepeltojen osuus rehuntuotantoalasta.

Tuotannon kehittämisessä luonnon monimuotoisuuskysymykset tulee kuitenkin ottaa huomioon, sillä ne ovat tuotannon hyväksyttävyyden kannalta elinehto. Lisäksi tulee muistaa, että ympäristövaikutuksetkin ovat vain osa kokonaisvastuullisuutta. Muita huomioitavia tärkeitä sosiaalisia tai taloudellisia näkökulmia tai arvoja ovat esimerkiksi maaseudun elinvoimaisuus, ruoan puhtaus ja terveys tai ruoantuotannon omavaraisuus.

”Luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta laidunten määrä ei saisi missään nimessä vähentyä.”

JALOSTUSLAMPOLASTA
RAKENNEARVOSTELTUJA JA ULTRATTUJA
SUFFOLK-PÄSSEJÄ SIITOKSEEN

ANTTILA SUFFOLK

Juha ja Hannele Moisander
040 846 0524

Modifur Oy

Noksonkuja 9, 61310 Panttila, puh. 06 450 0600
info@modifur.fi www.modifur.fi

**Lammasta lautaselle,
karitsaa kaikkiin
keittiöihin**

Ostamme sekä
teemme rahtityötä.

Tilateurastamo Kouvola

www.muhniemenlahtivaja.fi
puh. 040 578 6317

Muokkaamme lampaanvuotanne
KORISTETALJOIKSI

Myymme myös erilaisia lammasturkist tuotteita

**NAHKA
JALOSTAMO Ay**

38600 LAVIA

www.nahkajalostamo.fi
puh. 02 557 1065

OSTETAAN

karitsaa / lammasta ympäri Suomen

Hyvään hintaan!

Luomuhyväksyntä

puh. 010 229 1021, Orimattila
www.vainionteurastamo.fi

**Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia
teuraaksi ympäri vuoden.**

Teurastus, lihanleikkuu
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

Tmi Janne Mäkeläinen

**AESCU LAP KONEET,
TARVIKKEET,
TERIENTEROITUKSET
JA HUOLLOT**

rantsi

Honkasaarentie 98,
32200 Loimaa
040 835 5233
makelainen@hotmail.com

Kauralisä ei ole tarpeen luomu-uuhille, jos karkearehu on laadukasta

Virolaistutkimuksen mukaan hyvälaatuinen karkearehu sekä laidun riittävät kuntouttamaan uuhien karitsoinnin jälkeen. Kauralisä nostaa uuhien kuntoluokkaa, mutta ei vaikuta tuotantotuloksiin.

Peep Piirsalu

2018. a Agraarteadus 29(2)

Käännös **Kaie Ahlskog**

Kuvat **Eila Pennanen**

Pohjoismaissa ja Baltiassa luomulampaista kasvatetaan valtaosin täysin karkearehulla. Väkirehun käyttöä yritetään vähentää etenkin kustannussyistä. Luomulammastiloilla käytetään ruokinnassa eniten säilörehua tai heinää. Uuhien ravintoaineiden tarve vaihtelee riippuen tuotantovaiheesta. Jos rehussa ei ole riittävästi energiaa, uuhet käyttävät omia energianvaroja. Siksi yleinen käytäntö on, että tiineyden toisella puoliskolla ja imetyksen aikana annetaan uuhille viljaa säilörehun lisäksi. Optimaalisen ruokintaratkaisun etsiminen on ollut tutkimusaiheena monella pohjoismaisella tutkijalla. Eläinten energiatasapainon ja kehonrasvan tehokkuutta voidaan arvioida veren seerumin glukoosin ja beta-hydroksibutyraatin tasoista (beta-hydroksibutyraatti on yksi kestoaineista, joita elimistö muodostaa. Tiineystoksemissa eli uuhien ketosisissa beta-hydroksibutyraatin määrä nousee / E. Mustonen, HY).

Viron Maatalous Yliopisto EMÜ:n tutkimuksen tavoite oli tutkia luomukauralisän vaikutuksia tiineiden ja imettävien uuhien kuntoluokkaan, tuotantotuloksiin ja veren seerumin glykoosin ja beta-hydroksibutyraatin tasoon. Tutkimus suoritettiin Rehekivi Oy:n luomutilalla Virossa 10.10.2013 uuhien astutuksesta 24.7.2014 karitsoiden vieroitukseen. Kaikki tuotoseurannan tulokset ja polveutuminen haettiin ohjelmasta Pässu.

Tutkimuksessa oli 107 viron valkopäistä (n. 49) ja texel (n. 58) -uuhia, jotka ovat poikineet 1–8 kertaa, keski-ikäisyys uuhilla 1,75–1,93, eloon 1,5 karitsa/uuhi. Testiryhmässä uuhille

annettiin 45–60 päivää (90.–105.) ennen karitsointia ja poikimiseen saakka 220 g luomukauraa päivässä. Yhteensä 10 kg/per uuhi. Vertailuryhmässä uuhia ruokittiin vain karkearehulla. Imetyksen aikana testiryhmälle annettiin karkearehun lisäksi 300 g luomukauraa (yhteensä 45 pv. 13,5 kg). Vertailuryhmää ruokittiin vain pelkällä karkearehulla (säilörehu, heinä, lai-

dun). Tutkimuksen aikana tutkittiin 6 laidunrehun, 5 heinän, 4 säilörehun ja 2 kauran näytettä. 2013 syksyllä, 2014 keväällä ja kesällä uuhet olivat maisemahoitoalueella tai laitumella. Rehuanalyysien perusteella voisi sanoa, että laidun oli hyvä molempina vuosina (10,7 MJ/kg valkuaista oli 15,8% ka/kg). Astutus ja tiineysaikana

KÄÄNNÄ

Taulukko 1. Rehuanalyysit

Table 1. Nutrient composition of used feeds (in DM basis)

Rehut Feeds	Ruokinta aikaa Feeding period	Kuiva-aine Dry matter %	Energia Metabolizable energy, MJ/kg	Raaka-valkuainen Crude protein %	R.kuitu Crude fibre %	Kalsiumi Calcium g/kg	Fosfori Phosphorus g/kg
Laidun I Grass I	Joutilas, astutus Pretupping and tupping period	23,2	10,7	15,8	23,4	12,6	4,3
Heinä I Hay I	Astutus, tiineys 0–3. kk Tupping and pregnancy (0–3 month)	83,8	8,4	7,3	32,8	3,0	2,0
Heinä II Hay II	Tiineys 4.–5. kk, imetys Pregnancy 4–5 months suckling period	85,2	8,3	6,1	33,4	4,6	2,4
Säilörehu I Silage I	Astutus, tiineys 0–3. kk Tupping and pregnancy (0–3 month)	41,5	9,2	12,2	26,7	16,6	3,7
Säilörehu II Silage II	Tiineys 4.–5. kk, imetys Pregnancy 4–5 month	27,7	9,0	10,9	28,6	7,8	3,4
Luserni- säilörehu Lucern-grass silage	Imetys Suckling period	22,5	9,1	18,1	24,2	18,9	4,7
Kaura Oat	Tiineys 4.–5. kk, imetys Pregnancy 4–5 month	84,7	11,7	7,8	12,5	1,9	3,1
Laidun II Grass II	Imetys Suckling period	25,7	10,5	18,0	19,7	9,4	4,1

Uuhien kuntoluokka kartoitettiin 5 kertaa: tiineyden alussa, tiineyden lopussa (tiineyden 130.–140. pv), karitsoimisen jälkeen (7–10 pv), imetyksen 1 kk (45.–60. pv) ja karitsoiden vieroituksessa (imetyksen 120. pv). 30 uuhelta otettiin verinäytteet – astutuksen ja 130–140 päivän tiineyden aikana, poikimisen jälkeen.

Taulukko 2. Uuhien glukoosin ja beta-hydroksibutyyraatin (BHB) sisältyminen ja muutos (keskim. ±) tutkimuksessa koe- ja vertailuryhmässä, (t-test)tilastollinen vertailu.

Table 2. Ewe blood glucose and β -hydroxybutyrate (BHB) concentrations in experimental and control group (average ± standard deviation) during an experiment, and statistical significance between groups (t-test)

Kausi Period	Koeyhmä Experimental group n=15	Vertailuryhmä Control group n=15	p-arvo p-value
Glukoosi Glucose (mg/dl)			
1. Uuhien astutus At tupping	71,4 (±7,52)	71,9 (±5,39)	0,859
2. – 1.	4,33 (±9,80)	4,81 (±7,56)	0,890
2. Tiineyden 130.–140. pv On 130–140th day of pregnancy	76,8 (±9,56)	76,7 (±6,03)	0,977
3. – 2.	-4,01 (±8,83)	-1,22 (±10,45)	0,446
3. Karitsoim. jälkeen After lambing	72,8 (±7,61)	74,8 (±9,93)	0,537
BHB (mmol/l)			
1. Uuhien astutus At tupping	0,242 (±0,054)	0,263 (±0,060)	0,324
2. – 1.	0,301 (±0,206)	0,461 (±0,863)	0,498
2. Tiineyden 130.–140. pv On 130–140th day of pregnancy	0,507 (±0,199)	0,724 (±0,852)	0,352
3. – 2.	0,103 (±0,239)	-0,277 (±0,930)	0,159
3. Karitsoim. jälkeen After lambing	0,611 (±0,305)	0,476 (±0,114)	0,127

säilörehussa ja heinässä oli tyydyttävästi energiaa (8,3–9,2 MJ/kg), mutta alhainen valkuaike (sr ka 11...12 %, heinässä vain 6...7 %). Imetysaikana annettiin sinimailasrehua, missä oli paljon valkuaike (18 %/ka) ja energiaa 9,1 MJ/kg ka. Astutusaikana 20.10. 2013 saakka uuhet pidettiin laitumella. Koska laidun (3 kg/per uuhi) ei riittänyt, annettiin lisäksi heinää (1,2 kg/uuhi).

Tulokset

Lisäruokinta kauralla nosti tutkimusuuhiin kuntoluokkaa tiineyden ja imetyksen aikana verrattuna vertailuryhmään. (+0,38 ja +0,01; $p < 0,001$). Uuhien kuntoluokkaan karitsoiden vieroituksen aikana laitumella, sekä muihin tuotantotuloksiin (elävänä synt. karitsoiden määrä, karitsan 100 pv painoa) lisäruokinta ei vaikuttanut. Lisäruokinnalla ei ollut olennaisia vaikutuksia uuhien veren seerumin glukoosin ja beta-hydroksibutyraatti-tasoihin uuhien tiineyden 130–140 pv ja 7–10 pv poikimisen jälkeen.

Tutkimus todisti, että uuhien kuntoluokka ennen astuttamista on erittäin olennainen asia. Se vaikuttaa myös tiineyden ja imetyksen aikana uuhien kuntoluokkaan. Tiineyden lopussa uuhien kuntoluokka aleni samanlaisesti

Risteytysuuhiä tiineyden loppuvaiheessa.

molemmissa tutkimusryhmässä. Imetys-loppukausi tapahtui laitumella, eikä uuhille sen takia annettu enää lisäauraa. Uuhien kuntoluokka nousi nopeasti molemmissa ryhmissä laitumella. Tutkimuksen lopussa molemmilla tutkimusryhmillä oli sama kuntoluokka (2,86). Jos karitsoiden loppu-imetys tapahtuu kesälaitumella (uuhet poikivat maaliskuun lopussa – huhtikuussa), alhaisessa kuntoluokassa olevat uuhet ehtivät kuntoutua ilman lisäruokintaa luomukauralla, pelkällä laidunrehulla. (laidunrehun

rehuarvot -25,7 % ka, 10,5 MJ/kg ja 18 % valkuainen). Jos uuhien ruokinnassa lampolassa voidaan tarjota hyvälaatuista karkearehua, hyvää heinää, imetyskauden alussa (30–40 pv) hernekasvillista säilörehua tai heinää, ja imetyskauden toisella puolella laidunnetaan uuhia, ei ole tarvetta luomukauran lisäsyöttämiselle.

Lähde: Kauralisäruokinnan vaikutus uuhien ravitsemustilaan karkearehuvaltaista rehustusta käytävillä tuotantotiloilla ja veren glukoosin ja beta-hydroksibutyraatin määrään luomu-uuhilla.

Taulukko 3. Uuhien kuntoluokka ja sen muutos tutkimuksessa tutkimus- ja vertailuryhmässä

Table 3. Ewe body condition score and body condition change (average $\pm$ standard deviation) during an experiment and statistical significance between groups (t-test; p-values corresponding to statistically significant differences are presented in bold)

Akaväli Period	Koeryhmä Experimental group n=59	Vertailuryhmä Control group n=48	p-arvo p-value
1. Uuhien astutus At tupping	3,17 ($\pm 0,50$)	3,24 ($\pm 0,48$)	0,463
2. – 1.	0,18 ($\pm 0,37$)	-0,27 ($\pm 0,56$)	<0,001
2. Tiineys 130.–140. pv On 130–140th day of pregnancy	3,36 ($\pm 0,44$)	2,97 ($\pm 0,56$)	<0,001
3. – 2.	-0,69 ($\pm 0,44$)	-0,52 ($\pm 0,48$)	0,072
3. Karitsoim. jälkeen After lambing	2,67 ($\pm 0,55$)	2,47 ($\pm 0,58$)	0,077
4. – 3.	0,17 ($\pm 0,37$)	0,04 ($\pm 0,45$)	0,139
4. Imetys 45.–60. pv On 45–60th suckling day	2,84 ($\pm 0,40$)	2,52 ($\pm 0,36$)	<0,001
5. – 4.	0,01 ($\pm 0,31$)	0,38 ($\pm 0,36$)	<0,001
5. Vieroitus At weaning	2,86 ($\pm 0,55$)	2,86 ($\pm 0,42$)	0,993

Aidan toiselta puolen – lammasaiheisia kuulumisia maailmalta

KOONNUT Silja Alamikkotervo, Terhi Torikka

Palstalle kootaan lammas- ja vuohiaiheisia uutisia ja kuulumisia ulkomaisista lähteistä.

KERINTÄROBOTTEJA SUUNNITELLAAN AUSTRALIASSA

Australian lähes 2 biljoonan euron arvoinen villateollisuus käyttää 6,5 miljoonaa euroa tutkimukseen, jonka tavoitteena on villan kerintä- ja käsittelyprosessin muokkaaminen kevyemmäksi ihmisille. Projektissa kehitetään muun muassa paremmin roboteille sopivia kerintäpaikkoja sekä täysin automatisoitua prosessia, jossa robotit keritsisivät lampaan ja myös keräisivät villan villapaaleihin. Tällä hetkellä Australiassa kärsitään pahasta keritsijäpulasta, sillä maassa on 73 miljoonaa lammasta ja australialaisia keritsijöitä on vain 2 800. Tilanne on pahentunut vuosien myötä, sillä vaikka maan lammasmäärä onkin vähentynyt puoleen, on keritsijöiden määrä pudonnut viidennekseen. Uusiseelantilaisiakaan keritsijöitä ei enää tule maahan niin paljoa, koska heidän palkkaansa Uudessa-Seelannissa on nostettu.

Villan kysyntä on kuitenkin maailmanlaajuisesti jatkuvassa kasvussa ja hinta nousee, minkä takia viljelijät ovat jälleen entistä kiinnostuneempia villantuotannosta. Australian villateollisuuden tutkijat ovat kehittäneet nivelletyt mekaaniset käsivarret, jotka toimivat sähkömoottorilla ja ohjautuvat tietokoneen avulla. Käsivarsien avulla tutkijoilla on tavoitteena saada kerittyä lampaasta arvokas selkä- ja kylkivilla. Erilaisten valoon, ääneen, lämpöön ja värinään reagoivien sensoreiden avulla robotti voitaisiin ohjelmoida toimimaan kaikilla erilaisilla lammasyksilöillä. Tarkoituksena ei suinkaan ole kokonaan korvata keritsijöitä, vaan pyrkiä auttamaan heitä keritsemällä talteen parhaat osat villasta, minkä jälkeen keritsijä keritsisi lampaasta arvottomammat villan osat, kuten jalat ja mahanalusien.

ABC News 01/2019

SORKANVÄLIN AJOTULEHDUKSEN PIKATESTIEN TUTKIMUKSET ETENEVÄT

Australian Victoriassa testataan uutta pikatestiä, jonka avulla sorkanvälin ajotulehdus voitaisiin diagnosoida lampaalta tilalla tehtävällä pikatestillä. Sorkanvälin ajotulehdus on lampaiden bakteeri-infektio, joka aiheuttaa eläimen vakavan ontumisen. Ryhmä La Trobe yliopiston tutkijoita on onnistunut todistamaan, että LAMP-testin (*loop-mediated isothermal amplification*) avulla on mahdollista luotettavasti diagnosoida lampaan sorkanvälin ajotulehduksen aiheuttama bakteeri.

Uusi testausmenetelmä on tähän mennessä ollut käytössä 19 tilalla Victorian alueella, ja sen on todettu merkittävästi vähentävän sorkanvälin ajotulehduksen diagnosoinnista aiheutuvia kustannuksia sekä diagnoosin tekemiseen menevää aikaa. Tämän ansiosta tarvittavat hoitotoimenpiteet voidaan aloittaa huomattavasti aikaisemmin. Uuden testin avulla luotettava diagnoosi on mahdollista tehdä 1,5 tunnissa, kun muut testimenetelmät vievät yhdestä päivästä jopa neljään viikkoon. Uuden nopean tilalla tehtävän testin ansiosta tutkijat toivoisivat, että sorkanvälin ajotulehduksen leviämistä saataisiin hillittyä aikaisempaan paremmin.

Sheep Central 03/2019

ISLANNISSA LAMPUREILLE LÄHES 40 MILJOONAA EUROAA TUKIA TUOTANNON VÄHENTÄMISESTÄ

Islannin hallitus on päättänyt maksaa lampureille tänä vuonna tukea lähes 40 miljoonaa euroa. Tämän avulla on tarkoitus löytää sopiva tasapaino lampaanlihan tuotannon ja kulutuksen välille. Maassa ei haluta tuottaa suuria ylimääriä lampaanlihaa, sillä tämä laskee huomattavasti lihasta saatavaa hintaa ja aiheuttaa tällöin myös monen lammastilan toiminnan loppumisen kannattamattomana. Tällä hetkellä maassa on 2 280 lammastilaa eli yksi tila noin 150 henkeä kohti. Lampaita maassa on viime vuonna ollut 475 893, eli noin 130 000 enemmän kuin asukkaita. Tuen saamiseksi tilallisien vaaditaan vähentävän lammasmääräänsä 10 prosenttia. Vaikka islantilainen lampaanliha onkin kuuluisa tuote, on se viime vuosina kamppaillut kannattavuusongelmissa. Jo vuonna 2017 lampurit totesivat lampaanlihasta saatavan hinnan olevan niin alhainen, että he itse asiassa menettivät 1,1–1,5 euroa jokaista vientiin tuotettua liha-kiloa kohti. Tällöin Islannin hallitus julkaisi markkinointikampanjan, jonka toivottiin edistävän vientiä, mutta hintaa ei kuitenkaan saatu nostettua odotusten mukaisesti.

The Reykjavik Grapevine 01/2019

RUOTSISSA HAVAITAAN RESISTENTTEJÄ LOISKANTOJA KYMMENELLÄ TILALLA VUODESSA

Ruotsin lammasyhdistys herättelee tuottajia matolääkkeille resistenttien loiskantojen suhteen. Ainakin kymmeneltä ruotsalaistilalta löydetään lääkityksille resistenteiksi tulleita loisia vuosittain, kertoo Svenska Fåravelsförbundet verkkosivuillaan.

Ensimmäinen löydös tehtiin vuonna 2015. Silloin resistenttejä kantoja löytyi myös kolmelta löydöstilan kuudesta kontaktitilasta. Resistenssi tarkoittaa, että loishäätölääkkeet eivät tehoa loisiin. Seurauksena on lampaiden terveysongelmia, heikkoa kasvua sekä eläinten kuolemia. "Menetykset ovat isoja taloudellisesti ja henkisesti, sekä kasvattavat työmäärää", tuottajajärjestö toteaa.

Parhaiten loistartunnoilta välttyä, kun ei tee elävien eläinten kauppaa. Mikäli kauppoja tekee, tulisi niitä tehdä mahdollisimman harvojen ja vastuullisten tilojen kanssa. Eläinten tuonnissa suositellaan sperman ja alkuiden tuontia elävien eläinten sijaan.

Laitumet suositellaan testattavaksi loisten munien suhteen huhtikuun puolivälin jälkeen, ennen lampaiden päästämistä laitumelle. Tarvittaessa annetaan loishäätö. Loishäätöjä tulisi tehdä vain tarpeeseen. Laitumille suositellaan Ruotsissa myös välillä vaihtoa muihin laiduneläimiin sekä riittävän nopeaa kiertoa, jotta lampaat eivät saa loisten munia suuhunsa nyhtäessään lyhyttä nurmea.

Lofotlammet blir Lofotlam® – från lokal p

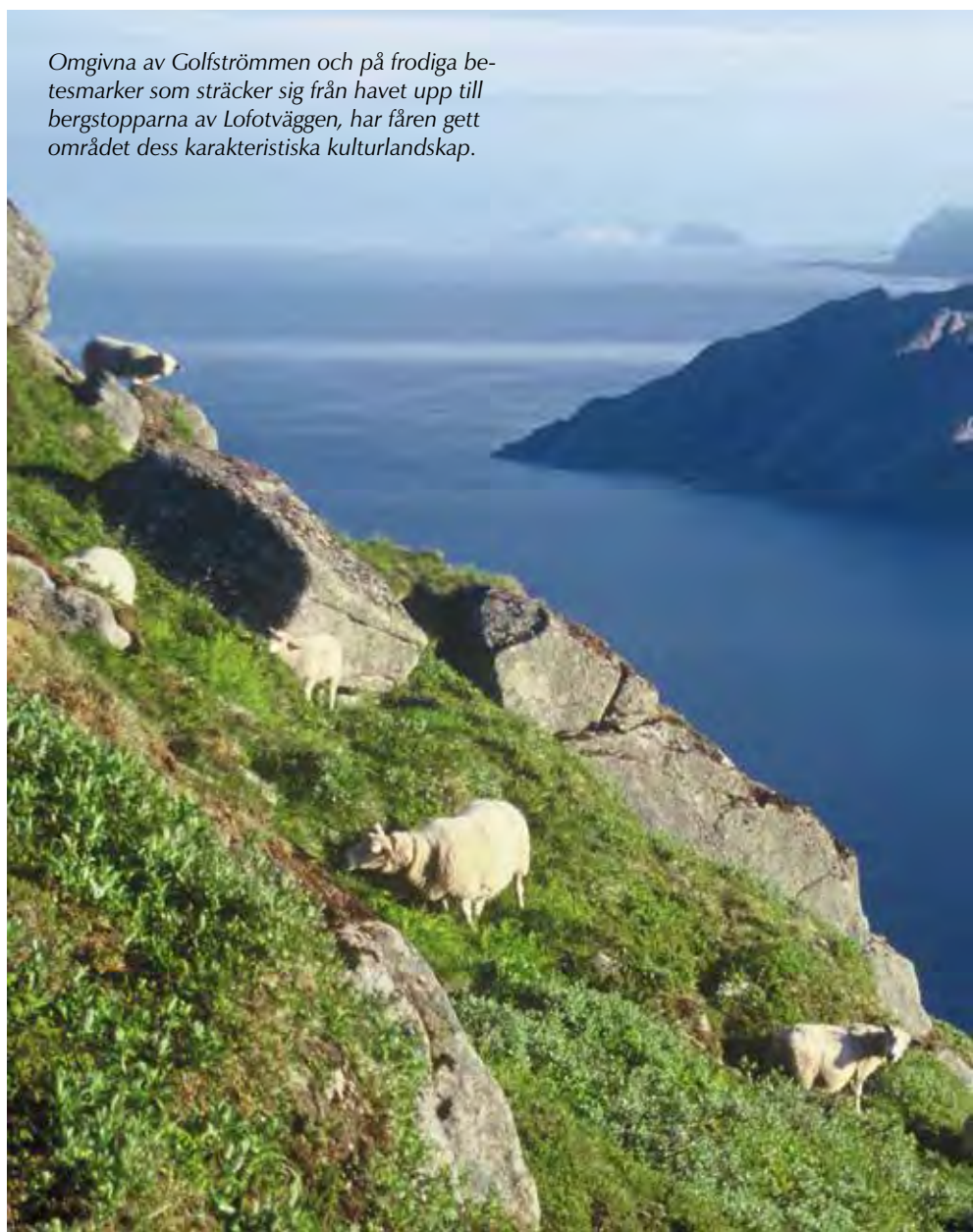
Lofotlammet har länge varit känt för sin egen arom, som köpare vill betala mer för. Nu är målet att introducera en varumärkt produkt på en större marknad.

Originaltext av **Gustav A. Karlsen**, verksamhetsledare Lofotlam S.A./bearbetning **Kristina Sveld, Luke**

Fårhushållning i Lofoten kan beräknas tillbaka över tusen år. Här, omgivna av Golfströmmen och på frodiga betesmarker som sträcker sig från havet upp till bergstopparna av Lofotväggen, har fåren gett området dess karakteristiska kulturlandskap. I dessa områden börjar växtligheten frodas varje år tidigt och skapar ett eldorado för djuren som samtidigt som de sköter landskapsvården skapar ett unikt lammkött. Här är Lofotlammen äldre än varumärket själv. För den lokala befolkningen har lamm varit en naturlig del av kosten, och därför tyckte många att det var konstigt att lamm från Lofoten skulle bli ett varumärke. Det har varit känt att köttet har sin egen prägel, med en 'saltad och aromatisk smak' samt att det efterfrågats på marknaden. När lammslakten från Lofoten saluförts har köpare varit beredd att betala ett extra pris för köttet. Detta var grunden till att man önskade lyfta fram Lofotlammet som ett eget varumärke. Målet var att introducera produkten på en större marknad och samtidigt belöna fårbönderna i Lofoten.

Hur gick man tillväga?

Dokumentation av produktens ursprung, fårbondens verksamhet och lokala traditioner spelar en central roll i berättelsen. Utvecklingen inom jordbruket de senaste 30 åren i Norge har lett till att förädlarna i stor utsträckning har profilerat sig, medan producenterna blivit osynliga. Dagens konsumenter vill även ha större fokus på ursprung och särpräglighet och därför krävs det att fårbönderna själva vid-

Omgivna av Golfströmmen och på frodiga betesmarker som sträcker sig från havet upp till bergstopparna av Lofotväggen, har fåren gett området dess karakteristiska kulturlandskap.

tar åtgärder och blir tydliga i sin roll i värdekedjan – uppfödarna måste ta del av allt från produktion av råvaror till marknadsföring och försäljning av produkter. Att gå från att vara en lokal produkt till ett varumärke har varit en spännande resa och har gett lantbruket i Lofoten en ny drivkraft. Arbetet startade 1999 och 2006 kom första gången varumärket Lofotlam ut i butikerna.

Lofotlam i ny design

För att Lofotlam skulle bli ett erkänt varumärke som ingen kunde förfalska, ansåg styrelsen för Lofotlam att

det var nödvändigt att erhålla ett geografiskt skyddat namn för produkten. Man ställde följande krav: Lammen måste födas och drivas upp i Lofoten, ha bra muskelsättning och inga tjocka fettavlagringar som kan ge smakförändring. Lammen slaktas på Horns slakteri och vidareförädlas på Kuraas i Narvik. Slutprodukten säljs nu till konsumenter i Lofoten och genom utvalda Rema 1 000 butiker i Öst-Norge. Genom denna process får konsumenten en produkt med högsta kvalitet och vars ursprung är dokumenterat. Dagens förpackning, med dokumentation, har blivit en

produkt till varumärke

trendsättare för köttförpackningar i Norska butiker.

Ökat mervärde

Exemplet Lofotlam visar hur lokala idéer kan förverkligas genom att man inleder ett samarbete mellan producer och marknaden. På så vis har Lofotlam lyckats öka råmaterialets förädling vilket i sin tur gett mervärde till de lokala fårbönderna. Detta kräver dock ansvarstagande och omstrukturering på alla nivåer. Avtal måste följas upp, jordbrukare måste ställa upp och informera om sin verksamhet och om de beslut de tar

i sin verksamhets kring naturen och sina djur. Begreppet hållbar utveckling är nyckelordet, där fåret måste få gott bete och hållas enligt regler för etisk djurhållning. En följd av detta är att många kilometer stängsel har upprättats för att hålla djuren i öppna fjäll landskap.

Lokala fördelar

Tre faktorer var viktiga för att förverkliga tanken på varumärket Lofotlam: marknaden efterlyste specialiteter, de naturliga förhållandena på Lofoten var idealiska för får och där fanns dedikerade fårbönder och ett välvilligt och

positivt inställt lokalt slakteri. Området har även långa traditioner inom fårodling, och många bra avelsdjur har rekryterats från området. Idag har företaget Lofotlam S.A. cirka 7 000 lamm, och därmed är de den största nischproducenten av lamm i Norge.

Lofotlamprofil i huvudstaden

Baserat på feedback från media och marknaden valde man att introducera Lofotlamm till restaurangbranschen både i Oslo och i Lofoten. De flesta hotell har strikt reglerade inköpsavtal vilket gjorde det svårt att få igång försäljning, men efter riktade insatser fick man en överenskommelse med livsmedelsbutiken Smart Club och ICA. Idag har man också avtal med REMA 1000. Lokalt handlas Lofotlam i dagligvaruhandeln och de flesta restauranger i hela Lofoten har detta på menyn.

För att stärka Lofotlam-produkten genomfördes en designprocess där man fick fram en ny logotyp och grafisk design på alla förpackningar. Designprocessen var så framgångsrik att spårvagnar och bussar i huvudstaden fick Lofotlamprofil. Inga fårbönder i Lofoten kunde ha föreställt sig att Lofotlam skulle ta Oslo på detta sätt.

Kritiska framgångsfaktorer i en affärsutvecklingsprocess.

Enligt Gustav A. Karlsen är det de lokala fårbönderna i hela Lofoten som står bakom framgången av företaget Lofotlamm. Fårböndernas engagemang och vilja att producera lamm med god kvalitet är avgörande. Driftsvillkoren är olika på olika platser, och endast de lokala fårbönderna känner till de möjligheter som deras område ger till produktion av högkvalitativt lammkött.

Mer information:

Kontaktinformation till Gustav A. Karlsen
Verksamhetsledare vid Lofotlam och Rådgiver, Norsk Landbruksrådgiving Nord Norge, Storeidøya 87, 8370 Leknes
Mobil: +47 97092996
www.nordnorge.nlr.no, <http://lofotlam.no/>
epost: gustav.a.karlsen@nlr.no och lofotlam@lofotenmatpark.no
kristina.svels@luke.fi

Kelso – pässihuutokauppaa kolmella vuosisadalla

Kelson huutokauppa eteläisessä Skotlannissa on suorastaan instituutio. Ellei se ole maailman suurin yhden päivän aikana käytävä pässien huutokauppa, niin vanhin se on. Huutokauppaa on järjestetty Kelsossa 1830-luvulta saakka vuosittain aina syyskuun toinen perjantai ja vain nurmikenttä on vaihtunut aikojen saatossa. Kaksi kertaa, vuosina 2001 ja 2007, huutokauppa on jäänyt pitämättä suu- ja sorkkataudin takia.

Kirsi Vertainen

Kelson kuuluisan pässihuutokaupan paikaksi on vakiintunut Springwood Park Tweed-joen rannalla. Joka vuosi kentälle pystytetään pitkät katokset, joissa jokaisessa on kaksi karsinarivistöä keskikäytävän molemmin puolin ja päässä huutokauppakehä. Syyskuun 14. päivä vuonna 2018 kentällä oli 15 telttaa eli toisin sanoen myös 15 myyntikehää ja kaupankäynnistä vastasi seitsemän karjahuutokauppoihin erikoistunutta firmaa omine meklareineen. Iltapäivään mennessä tuhannet pässit olivat vaihtaneet omistajaa.

Pässien bed and breakfast

Huutokaupasta on tehnyt yhden suurimmista sinne ilmoitettujen pässien lukumäärät. Suosion kasvun takana oli vuonna 1850 Kelson saatu juna-yhteys, sillä sen jälkeen huutokauppaan pääsi myös Englannista junalla – lampaineen. Junavuorot jopa sovitettiin sopivasti näyttelyn alkamisajankohdan kanssa. Tästä kehkeytyi myös omalaatuinen pässien bed-and-breakfast -järjestelmä, kun englantilaiskasvattajat laittoivat myyntipässit junalla tulemaan paikan päälle jo hyvissä ajoin, ja Kelsossa asuneet lammastilalliset ottivat pässit luokseen täysihoidtoon huutokauppaan saakka. Näin huutokauppapäivälle ei jäänyt muuta vaivaa, kuin kävelyttää pässit lähitiloilta nurmikentälle.

Vuonna 1862 huutokauppaan ilmoitettujen pässien lukumäärä kipusi ensi kerran yli kahden tuhannen ja vuonna 1984 yli viiden tuhannen. Vuonna 1998 saavutetun ennätyksen, 7730 pässin, jälkeen määrät ovat laskeutuneet, ja olleet viiden tuhannen luokkaa

Kuva: Juho Sikkilä

Kelson suosituimmat myyntirodut ovat vaihdelleet; 1800-luvun puoliväli oli border leicesterin ja 1900-luvun alku oxford downien valtakautta. 1990-luvulla suffolkit kiilasivat kärkeen. Tänä päivänä texelit ovat hyvässä "huudossa". Alun perin suosituimman, kuvassa näkyvän border leicesterin, kohtalona on ollut jääminen vähemmistörotujen joukkoon.

Kuva: Juho Sikkilä

Kuva: Emma Steele

Pässit ovat telttakatoksessaan kahdessa karsinarivissä. Koska kyseessä on ammattilaisten myynti- ja ostotapahtuma, eläimet on valmisteltu maltillisesti. Ne ovat puhtaita ja siistejä, mutta näyttelyissä nähtäviltä ylilyönneiltä on välttytty (vasen kuva).

Kelson erikoisuus ovat pässi-taksit, "tup taxis", jotka ostajan halutessa kuljettavat pässin parkkipaikalle ostajan autolle. Näin vältetään nurmikentällä jatkuva ihmisten eestaas ajaminen omilla autoillaan (oik. kuva).

vuosittain. Kelson kilpailijaksi noussut NSA:n (National Sheep Association) järjestämä Builth Wells Walesissa saavutti huippuvuosina 2000-luvun alussa 8 000–9 000 pässin lukumääriä, mutta nyt sielläkin lukemat ovat laskeneet viiden tuhannen kieppeille.

Huutokauppa syksyllä 2018

Kelson syksyn 2018 huutokauppaan ilmoitettiin 5 458 pässiä, joista vajaa 2 000 oli texeleitä, reilu 700 suffolkkeja, reilu 700 bluefaced leicestereitä, vajaa 700 belltexiä ja saman verran myös risteytyspässejä mitä erilaisimmista liharotuyhdistelmistä. Joitakin harvinaisempia rotuja oli vain muutamia yksilöitä, kuten roussinia, vendeenia, charmoisea ja millenium bleuta. Entinen alueen valtarotu border leicester oli edustettuna vain 100 yksilön voimin ja oxford-kasvattajat olivat jääneet kokonaan pois.

Päivän aikana myytiin 4 390 pässiä ja pässien keskihinnaksi tuli 681,52 punttaa. Kallein pässi oli texel, 29 000 punttaa (noin 33 000 euroa), seuraavana bluefaced leicester 8 000 punttaa (9 300 euroa) ja kallein suffolk 5 000 punttaa. Myös kalleimmasta risteytyspässistä maksettiin 3 400 punttaa. Aivan huippuhintoihin ei päästy, sillä hinnat olivat alakantissa vaikean vuoden eli kylmän kevään ja kuivan kesän jälkeen ja myös mahdollisen brexitin tuoma epävarmuus maatalouden tulevaisuudesta oli tehnyt ihmisistä varovaisia.

Pässiostoksilla ammattimiehen kanssa

Pässiostoksille oli saapunut myös *Andrew Rutherford* Dumfriesshiresta, Skotlannin ja Englannin rajamaalta, mutta länsipuolelta. Andrewin Guards Farmin 140 hehtaaria ovat pääosin alavaa, laidunnukseen sopivaa maata, mutta sijainti Solway Firth -merenlahden rantamilla jättää osan maasta tulvaveden alle talvisaikaan. Andrew kasvattaa Langrigg-nimellä puhdasta suffolkia 30 uuhena ja oxford downia 60 uuhena voimin. Lisäksi hänellä on satakunta puhdasta lleyne-uuhasta risteytystuotantoa varten, sillä se on tilan varsinainen tuotantosuunta. Kolmiroturisteytyskaritsaa tuottavat 400 oxfordilla astutettua lleyne-suffolkristeytysuuhasta.

Andrew on käynyt Kelsossa joka syksy pikkupojasta lähtien. Isällä oli suuri suffolk-katras ja he myivät Kelsossa 30–40 pässiä vuosittain. Nykyään Andrew tuo huutokauppaan pääasiassa oxford-pässejä, paitsi juuri viime syksynä. Hänen mielestään Kelso on erinomainen huutokauppa, sillä eläinaine on huippuluokkaa, mutta hinnat silti alhaisempia, kuin rotuyhdistysten omissa huutokaupoissa. Andrewin mielestä Kelso on parhaimmillaan tuodessaan erityisesti risteytys- ja lihan tuotantoon sopivia pässejä markkinoille, vaikka puhdasjalostajatkin toki löytävät valikoimasta ostettavaa. Kelson ajankohta suosii myös perin-

teistä astutusajankohtaa käyttäviä lammastilallisia. Kelso onkin profiloitunut säänkestävien lammastilallisten ja ammattimiesten osto- ja myyntitapahtumaksi, ei niinkään vetovoimaiseksi maataloutta ja eläimiä esitteleväksi yleisötapahtumaksi. Markkinakokuja kentältä oli turha etsiä, eikä yltrimmattuja eläimiäkään ollut nähtävillä muutamaa vaaleanpunaiseksi värjättyä belltexiä lukuun ottamatta.

Innokas astuja

Andrewin tämän kertainen ostos oli Drimmie Dresaron -niminen suffolkpässsi, johon Andrew on ollut oikein tyytyväinen. Tosin astutusaika ei alkanut ilman kommelluksia. Kun Andrew oli kotitilallaan kuljettamassa pässiä uuhiryhmän luo, se huomasi kuljetusvaunustaan matkan varrella olleen teurasuuhien ryhmän ja hyppäsi sinne. Ei ollut helppoa saada pässi pois, takaisin kyytiin ja oikeaan osoitteeseen, ja meni hetki, ennen kuin Dresaron taas suostui syömään kädestä tämän proseduurin jälkeen.

Lähteet:

Official catalogue of rams entered for sale by auction. Border Union Ram Sales Kelso 14 th September 2018.

www.buas.org/news/the_history_of_the_dectomax_kelso_ram_sales

www.buas.org/rams/index.html

Haastattelut: Alan Hambley, ODSBA: rekisterin ylläpitäjä, lammastilallinen Andrew Rutherford Guards Farmilta Skotlannista

SUURET sekä ERIKOISTUNEET menestyvät Etelä-Afrikassa

Jalostuspässit valitaan kasvukokeilla ja parhaista kerätään tuorespermaa tilan omien uuhien siemennyksiin.

Teksti ja kuvat **Juho Kyntäjä**

Kirjoittaja kävi maaliskuussa Etelä-Afrikassa tekemässä ICAR-auditoinnin tuotantoeläinten tuotosseuranta- ja jalostustoiminnalle. Myös lampaiden ja vuohien tuotosseuranta ja jalostusta arvioitiin.

Etelä-Afrikassa on noin 23 miljoonaa lammasta ja 10 miljoonaa vuohta. Lampaat jakautuvat lihalampaisiin ja villantuotantoon keskittyviin merinolampaisiin, vuohissa on niin liha- kuin maitorotujakin. Yleisimpiä lammassrotuja kantakirjassa ovat dohne-merino, lihamerino, merino, dorper ja dormer.

Vuohiroduista yleisin on buuri-vuohi, jota käytetään lihantuotantoon. Lampaat ja vuohet sijaitsevat enimmäkseen kaukana suuremmista kaupungeista, koska asutuksen lähellä eläinvarkaudet ovat suuri ongelma; toisaalta taas syrjäseuduilla on haittaa sakaaleista, gepardeista ja leopardeista.

Etelä-Afrikassa on monia ilmasto-
vyöhykkeitä kuumasta autiomaailmastosta välimerelliseen talvisadeilmastoon. Pääosa maata, mm. suurin kaupunki Johannesburg, sijaitsee noin puolentoista kilometrin korkeudessa, mikä osaltaan viilentää ilmastoa. Lampailla on eniten Kapmaan talvisadevyöhykkeillä, mutta myös kuivilla alueilla niitä näkee kohtalaisen paljon. Maaliskuussa maassa elettiin syksyä, päivälämpötilat ylätasangolla olivat 28–34 astetta ja seuraava sade tiedossa lokakuussa. Ruohoa oli kesän jäljiltä paljon, mutta suomalaisen silmään se näytti kovin keltaiselta ja korsintuneelta. Rehevämpiä alueiden lammastiloilla on tapana, että uuhet karitsoivat keväisin ja syksyisin.

Parhaan luokan lampaanlihasta maksetaan teurastamolla 65 randia/kg (4,05 €), mikä on noin kaksinkertainen

hintana naudanlihaan verrattuna. Merinovillasta maksetaan 100 randia/kg (6,25 €), mutta muiden villalaatujen hinta on merkittävästi pienempi.

3 500 lammasta ja 1 000 hehtaaria

Christelle ja Lodie van Rienenin lammastilalla Clocolanin kaupungin lähistöllä Vapaavaltiossa on Dormer-rodun jalostuskatras, johon kuuluu 600 uuhia. Lisäksi on 1 400 muuta tuotantouuhia, joille käytetään samaa jalostusainesta. Kaikkiaan lampaita on yhtä aikaa noin 3 500 päätä. Rotu on luotu yhdistämällä dorset hornia, persialaista mustapäälammasta ja merinoa, ja se on ensisijaisesti liharotu, jonka villa on kuitenkin puhtaan valkoista eikä sisällä suoria karvoja. Näin karitsaa kohti saadaan n. 110 randia (6,85 €) lisätuloa, kun ne keritään ennen teurastusta.

Tilan pinta-ala on noin 1 000 hehtaaria, joka on käytännössä kokonaan rehuntuotannossa eli laitumena. Tilalla työskentelee kahdeksan työntekijää kahtena vuorottelevana tiiminä. Vain yhden työntekijän perhe asuu paikan päällä, loput viettävät vapaapäivänsä muualla perheen luona. Työntekijät ovat sotho-kansaa, ja tilan isäntäväki hoitaa asiat heidän kanssaan sesot-hon kielellä, vaikka itse puhuukin afrikaansia.

Tuoresperma käytössä

Uuhet siemennetään laparoskooppisesti tilan omista pässeistä kerättävällä tuorespermalla. Näin niistä saadaan muodostettua sopivan kokoiset karitsointiryhmät, ja parhaiden pässien käyttö on tehokasta. Tiineydet todetaan ultraäänellä, jolloin myös syntyvien karitsoiden määrä on tiedossa etukäteen, ja laidunryhmiä voidaan jaotella emän tarpeen mukaan.

Lampaat viettävät aikansa pääosin ulkona laitumilla tuotantovaiheensa mukaisissa ryhmissä. Yöksi ne kerätään pienempään aitaukseen, jossa niiden turvana on myös alpakka. Alpakka kuulemma karkottaa sakaalit karitsoiden

kimpusta melko tehokkaasti, mutta silti saalistus on tilalle ongelma. Lisäksi jonkin verran lampaita kuolee puffadder-käärmeiden pistoksiin.

Jalostuspässit valitaan kasvukokeella

Karitsointia varten on pieni katos karisinoineen, ja karitsointikauden ulkopuolella samassa katoksessa järjestetään jalostuspässiehdokkaille valvottuja kasvukokeita, joissa myös rehunkulutus mitataan yksilöllisesti. Kasvukokeen aikana kaikkialla maassa kasvukokeisiin osallistuvat pässit syövät samoilla rehuarvoilla valmistettua täysrehua, ja koe kestää 3 vk totutellukauden jälkeen 84 päivää. Kokeen jälkeen pässit arvostellaan, ja sitten ne ovatkin valmiit myyntiin tai jalostuskäyttöön.

Jalostuslampolana toimiminen mahdollistaa jalostuseläinten myynnin, ja tila järjestääkin kerran vuodessa suuren huutokaupan. Myytävänä ovat silloin osa kasvukokeen läpäisseistä pässeistä sekä joukko nuoria siitosuuhia. Huutokauppapaikkana se käyttää lähiseudulla sijaitsevan lihakarjatilantarkoitukseen suunniteltua rakennusta. Tilan eläimiä voi katsella Facebookissa Maluti Dormers -sivustolla.

Kuttujen juustot kuluttajille kahvion kautta

Vapaavaltiossa Clarensin kaupungin lähellä sijaitsevalla Baris Monger -maitokäilytilalla on 30 kutun katras. Kutut elävät pienellä laitumella puiden varjossa ja lypsetään lypsasemalla. Maito jalostetaan tilalla yhdeksäksi eri juustolajikkeeksi, ja koko tuotanto saadaan myytyä tilan oman kahvion kautta. Huippusesongin aikana joudutaan joinakin päivinä panemaan kahvio kiinni, kun juustot ovat lopussa. Näin pienimuotoisen tuotannon kanssa oma jalostus ja suoramyynti ovat juustolasta vastaavan emännän mukaan elinehto myös Etelä-Afrikassa.

Pässien kasvatuskoejärjestelyä katsomassa. Samoja karsinoita käytetään myös karitsointeihin.

Lampaiden yöaitaus.

Baris Mongerin vuohia laitumella.

Huutokauppakehä, johon on asennettu koroke lampaita varten. Nautoja myydessä koroketta ei tarvita.

Baris Mongerin tilan vuohenjuustolajitelma. Myös hillot ovat tilan omaa tuotantoa.

LASKETAAN LAMPAITA - Lammakset -sukat

Lammasyhdistyksen Facebook-sivuilla neuleista järjestetty yleisöäänestys herätti ennätyksellisen kiinnostuksen. Rantasalmelaisen Pirre Juutilaisen "Lammakset"-sukat nappasivat yleisöäänistä huikeat 60 prosenttia. Juutilainen työskentelee maatalouslomittajana lammastiloilla ja idea sukkiin löytyi läheltä, eteläsavolaisessa maalaismaisemassa laiduntavista lammaskatraista.

SUUNNITTELIJA: Pirre Juutilainen

KENGÄN KOKO: noin 39

LANGANMENEKKI: Novita 7-veljestä (021) turkoosi vajaa 100 g, (371) havu vajaa 100 g, (319) vaaleanvihreä vajaa 100 g, (010) luonnonvalkoinen vajaa 50 g ja (099) musta vajaa 50 g tai Pirtin Kehräämön kampalalanka 110 tex x4.

SUKKAPUIKOT: nro 3 ½ tai käsialan mukaan (kuvan sukat neulottu 3 mm puikoilla)

MALLINEULEET: Valepalmikko suljetuna neuleena: Neulo ruutupiirroksen ja ohjeen mukaan. Kirjoneule suljetuna neuleena: Neulo sileää neuletta ruutupiirroksen ohjeen mukaan. Sileä neule suljettuna neuleena: Neulo kaikki kerrokset oikein.

TIHEYS: 21 s sileää neuletta = 10 cm

TYÖOHJE: Luo turkoosilla langalla 60 silmukkaa ja jaa silmukat sukka-puikoille seuraavasti: 12, 16, 16, 16. Kerroksen vaihtumiskohta on aina I ja IV puikon välissä.

Aloita valepalmikkoneule I ruutupiirroksen mukaan. Toista 4 s:n mallikertaa 15 kertaa. Toista ruutupiirroksen krs:t 1–5 neljä kertaa. Neulo vielä ruutupiirroksen krs:t 1–3. Neulo 5 krs oikein kaventaen ensimmäisen oikean krs:n aikana 4 s tasavälein.

Jaa silmukat neljälle puikolle, 14 s kullekin.

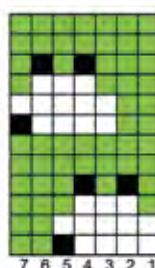
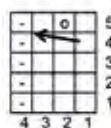
Ota työhön mukaan luonnonvalkoinen ja musta lanka. Aloita kirjoneule II ruutupiirroksen mukaan. Toista 7 s:n mallikertaa 8 kertaa. Neulo krs:t 1–12 kaksi kertaa.

Neulo vielä petroolilla langalla 3 krs oikein. Kavenna kolmannella krs:lla tasavälein 4 s. Työssä on nyt 52 s. Jaa silmukat puikoille seuraavasti: 12, 12, 16, 12.

Neulo Lammakset saapas-, asuste-, koti- tai unisukiksi!

Kuva: Eila Pennanen

= turkoosi
 = havu
 = vaaleanvihreä
 = musta
 = valkoinen

= oikea s
 = nurja s
 = langankierto
 nosta 1s neulomatta,
 Neulo 2 s oikein, vedä
 nostettu s neulottujen yli

Ota nyt työhön mukaan havu-lanka. Neulo 4 krs ruutupiirroksen III mukaan.

Aloita valepalmikkoneule havu-langalla piirroksen I mukaan. Toista 4 s:n mallikertaa 13 kertaa. Toista krs:t 1–5 kolme kertaa. Neulo loppuun krs:t 1–3. Jaa silmukat tasan kaikille puikoille = 13 s/puikko.

Aloita **kantalappu** neulomalla I pui-kon silmukat oikein IV puikolle = 26 s. Jätä muut s:t odottamaan.

Käännä työ ja aloita vahvennettu neule. 1 krs: nosta 1 s neulomatta ja neulo muut s:t nurin. Käännä työ. 2 krs: * nosta 1 s neulomatta, neulo 1 s oikein *, toista *-* vielä 12 kertaa. Käännä työ. Toista kerroksia 1–2 yhteensä 24 krs:n ajan.

Neulo vielä nurjan puolen krs ja aloita kantapohjan kavennukset: jatka samaa vahvennettua neuletta kuin aiemmin. Neulo kantapohjan oikean puolen kerrosta, kunnes jäljellä on 9 s. Tee ylivetokavennus (= nosta 1 s neulomatta, neulo 1 s oikein ja vedä nostettu s neulotun yli) ja käännä työ. Nosta 1 s neulomatta, neulo 8 n ja neulo 2 seuraavaa s:aa nurin yhteensä. Käännä työ. Nosta 1 s neulomatta, neulo kunnes jäljellä on 8 s, tee ylivetokavennus. Jatka edelleen samalla tavalla siten, että sivusilmukat vähenevät koko ajan ja keskiryhmän silmukat pysyvät samana eli 10 s. Kun sivusilmukat loppuvat, neulo oikean puolen s:t oikein ja jaa kantapohjan s:t kahdelle puikolle, 5 s kummallekin.

Jatka neulomista havu-langalla. Poimi I puikon silmukoiden jatkoksi kantalapun vasemmasta reunasta langan avulla 12 s + 1 s puikkojen välistä. Neulo II ja III puikoilla joustinneuletta seuraavasti: 2 o, sitten * 1 n, 3 o *. Toista *-* yhteensä 6 kertaa. Poimi langan avulla 1 s III puikon ja kantalapun välistä ja 12 s kantalapun oikeasta reunasta ja neulo vielä kantalapun 5 s.

Neulo I ja IV puikoilla sileää neuletta ja tee **kiilakavennukset**: neulo I puikon lopussa 2 s oikein yhteen ja tee IV puikon alussa ylivetokavennus. II ja III puikoilla jatkuu joustinneule. Toista kavennuksia joka krs, kunnes puikoilla on jäljellä 13 s.

Ota työhön mukaan vaaleanvihreä lanka ja neulo 8 krs ruutupiirroksen IV mukaan.

Ota työhön mukaan valkoinen ja musta lanka. Aloita kirjoneule ruutupiirroksen V mukaan. Neulo jokaisella kerroksella I puikolta ensin 2 s oikein vihreällä ja aloita kuvio näiden silmukoiden jälkeen. IV puikon lopussa neulo kuvion loppuun 1 s vihreällä oikein. Toista 7 s:n mallikertaa 7 kertaa. Neulo krs:t 1–12 kaksi kertaa.

Aloita **kärkikavennukset**. Neulo jokaisen puikon lopussa 2 s oikein yhteen. Toista kavennukset jokaisella kerroksella, kunnes jäljellä on 8 s. Katkaise lanka, vedä se silmukoiden läpi, ki-ristä ja päättelee hyvin.

Neulo toinen sukka samoin.

VIIMEISTELY: Päättelee langanpää ja höyrytä valmiit sukat kevyesti.

Huovutetut korvakorut

TARVIKKEET:

- hahtuvakiekkoo tai huovutusvillaa
- huovutusneula
- vaahtomuovipala
- saippua (esim. Marseille tai mäntysuopa)
- korvakorukoukut
- ompelulankaa ja silmäneula

Keri hahtuvasta tai huovutusvillasta kaksi pientä tiivistä kerää ja töki huovutusneulalla sieltä täältä vaahtomuovipalan päällä kerän ympäriltä, jotta kerä pysyy kasassa huovutettaessa.

Ota pieneen astiaan kuumaa vettä ja lisää siihen saippuaa. Hiero kerää kuuman veden ja saippuan kanssa niin kauan, että kerästä tulee napakka pallo. Huuh-tele lopuksi kylmällä vedellä. Pyörittele palloa vielä hetken aikaa käsin välissä, kunnes siitä ei enää valu vettä.

Jätä pallot kuivumaan tasaiselle alustalle pienen pyyhkeen päälle.

Kun pallot ovat kuivuneet kiinnitä ne huolellisesti korvakorukoukkuihin käsin ompelemalla.

OHJE JA KUVA: Pirre Juutilainen

Brittien pelätty *Nematodirus battus* -mato tavattu Suomessa

Löydös on toistaiseksi tehty vain yhdeltä tilalta, mutta on hyvin mahdollista, että sitä esiintyy muillakin tiloilla oireita aiheuttamatta. Tunnistus tapahtuu helpoimmin laboratoriossa mikroskooppisesti munien perusteella.

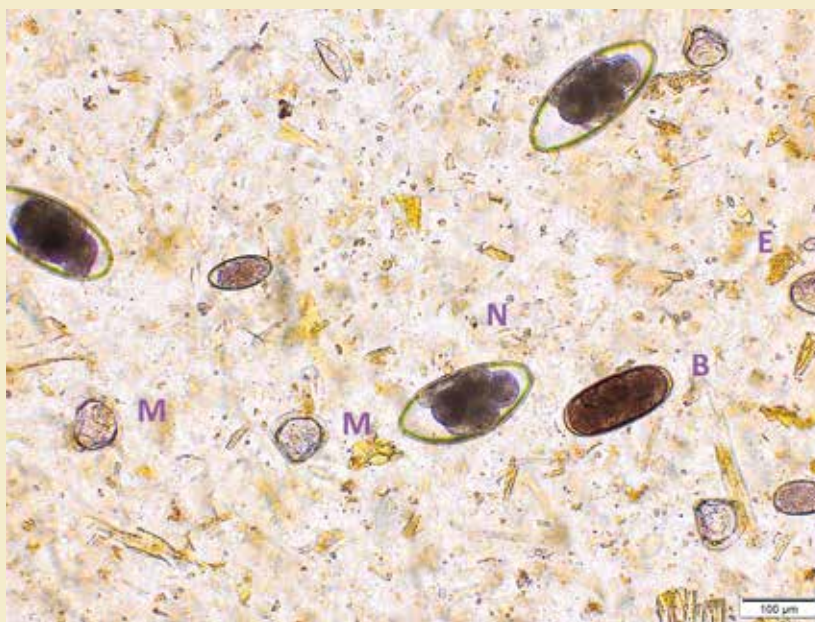
Antti Oksanen
professori, Ruokavirasto

Kesäkuussa 1951 Walesissa syntyi *Bonnie Tyler*, myöhemmin käheästä äänestään maailmanlaajuisesti tunnettu laulajatar. Samoihin aikoihin pohjoisenglantilaisilla lammastiloilla kuoli paljon karitsoja, joiden suolesta löytyi raadonavauksessa suuria määriä aiemmin tuntemattomia *Nematodirus*-suvun matoja, jotka nousivat maailmanmaineeseen paljon nopeammin kuin Tyler. Matojen todettiin aiheuttaneen karitsoille vakavan ripulin, kuivumisen ja usein munuaisten toiminnan pettämisen. Pahimmat oireet aiheutuivat yleensä loisen toukkamuodoista jo ennen kuin ne aikuistuttuaan alkoivat lisääntyä ja tuottaa munia. Uudelle madolle annettiin nimeksi *Nematodirus battus* ilmeisesti kreikkalaisen mytologian onnettoman *Battus*-lammaspaimenen mukaan, jonka Hermes petollisen lehmänkaupan jälkeen muutti kiveksi.

Madon alkuperä on edelleen arvoitus, mutta sen on epäilty olevan lähteisistä arktiselta alueelta tai siirtyneen lampaisiin jostakin hirvieläimestä, ilmeisesti Britannian ulkopuolelta. Yhden teorian mukaan loisen munat ovat kulkeutuneet saarivaltioon muuttolintujen matkassa jostakin kaukaa.

Toukkia kuoriutuu keväällä ja syksyllä

Karitsojen nematodiroosi on usein *Nematodirus battus* ja *Nematodirus flicollis* -lajien yhdessä aiheuttama. Jälkimmäistä lajia oli aiemmin pidetty yleisenä, mutta varsin harmittomana, ”hyvänä” loisena. Monista muista ruuansulatuskanavan sukkulamadoista poiketen *Nematodirus*-madot tuottavat suurikokoisia munia, joiden kuo-

Kuvat 1 ja 2. Mikroskooppikuva karitsan ulosteesta löytyneistä loisten munista

B: *Nematodirus battus* -muna

I: ilmakupla

M: *Moniezia-heisimadon* muna

N: *Nematodirus*-muna (muu kuin *N. battus*)

S: *Strongylida*-lahkon madon tyypillinen muna

rien suojissa toukat kehittyvät äidin antaman ravinnon turvin infektiivisiksi kolmannen vaiheen (L3) toukiksi. Ne kuoriutuvat vasta seuraavana keväänä vastustuskyyttömien karitsojen päästyä laitumelle. Munien altistumista talven kylmyydelle on pidetty tärkeänä edellytyksenä toukkien kehitykselle. Brittein saarilla on alettu keväisin antaa säätilan lämpenemiseen perustuvia alueellisia nematodirus-ennusteita. Suositellaan, että riskin ollessa ilmeinen karitsoja ei lasketa laitumelle, jolla edellisenä alkukesänä oli karitsoita. Loppukesällä edellisen vuoden toukat ovat jo kuolleet. Tämän vuosituhannen alussa on havaittu Etelä-Englannissa ilmaston lämpenemisen voineen estää vakavia infektoita; kun karitsat on laskettu laitumelle, *N. battus* -toukkien esiintymisen huippu on jo ollut ohitse, eivätkä karitsat ole sairastuneet. Samaa ei ole vielä havaittu Skotlannissa. Madon epidemiologiassa on myös havaittu sellainen muutos, että osa toukista kehittyi infektiiviseksi jo syksyllä ja kuoriutuu munistaan. Näin loinen voi tuottaa vuodessa toisenkin sukupolven ja siten turvata selviytymistään, vaikka aikainen kevät tai jokin muu madon kanalta hankala tekijä estäisi karitsojen kevättartunnan.

Pahimmat ongelmat Britanniassa

Nematodirus battus on levinnyt ilmeisesti elävien lampaiden kaupan myötä esimerkiksi Norjaan, missä se löydettiin vuonna 1961, Ruotsiin, missä se tavattiin vuosituhannen vaihteessa, ja moneen Länsi-Euroopan maahan, kuten Tanskaan, Hollantiin, Saksaan, Sveitsiin ja Italiaan. Lisäksi se on levinnyt Pohjois-Amerikkaan Kanadaan ja Yhdysvaltoihin Oregoniin. Vaikka Britanniassa *N. battus* on selvästi aiheellisesti pelätty loislaji, muualla sen ei yleensä ole havaittu aiheuttaneen erityisiä ongelmia. Karitsojen lisäksi *N. battus* on tavattu kileiltä, vasikoilta ja laamaeläinten vassoilta (varsoilta). Aikuisilla eläimillä näiden matojen määrä on yleensä hyvin pieni.

Suomessa *N. battus* tavattiin ensimmäisen kerran syksyllä 2018, kun yksi-

tyisessä Movet-laboratoriossa löytyi tyypillisen näköisiä munia eteläsuomalaisen lammastilan oireettomien karitsojen rutiininäytteestä. Muualta sitä ei toistaiseksi ole havaittu, mutta on hyvinkin mahdollista, että sitä esiintyy muillakin tiloilla oireita aiheuttamatta. Tunnistus tapahtuu helpoimmin laboratoriossa mikroskooppisesti munien perusteella (kuvat 1 ja 2).

Karitsat keväällä puhtaalle laitumelle

Loisen vastustuksessa on hyvä soveltaa vanhoja englantilaisia oppeja, eikä laskea karitsoja alkukesäksi laitumelle, jolla edellisalkukesänä on ollut mahdollisesti tartunnan saaneita karitsoja. Samalla voidaan vaikeuttaa muidenkin ruuansulatuskanavan loisten elämää. Tilalle hankittavat uudet lampaat pitäisi pitää karanteenissa ennen laitumelle laskua. Karanteenissa ne lääkitään ensin yhdellä matolääkkeellä, esimerkiksi bentsimidatsolivalmisteella kuten fenbendatsoli tai albendatsoli ja muutaman päivän kulluttua toisen matolääkeluokan aineella, esimerkiksi ivermektiinillä ja vasta muutama päivä toisen lääkityksen

jälkeen lampaat vapautetaan karanteenista laitumelle. Kahden eri luokan matolääkkeen käytöllä saadaan tapetuksi lähes kaikki loismadot – mukaan lukien toiselle lääkeaineelle resistentit kannat.

Battus on tullut Suomeen ilmeisesti jäädäkseen, mutta näillä näkymin ei ole syytä pelätä, että siitä tulisi samanlainen ongelma kuin Britanniassa.

Evira on nyt osa vuoden vaihteessa syntyynyttä Ruokavirastoa. Eläintautien laboratoriotutkimukset säilyvät uudessa virastossa ennallaan. Tietoa Ruokaviraston eläintautitutkimuksista löytyy osoitteesta [Ruokavirasto.fi/laboratoriokasikirja](https://ruokavirasto.fi/laboratoriokasikirja).

”Battus on tullut Suomeen ilmeisesti jäädäkseen, mutta näillä näkymin ei ole syytä pelätä, että siitä tulisi samanlainen ongelma kuin Britanniassa.”

LIITY POSTITUSLISTALLE, SAAT UUNI-TUOREN LOISOPPAAN

PALVELUT

- Sisäloistorjunta, papananäytteet
- Terveystuoto-ohjelma + TH-Digiassari
- Tiineysneuvonta ja uuhineuvolat
- Ongelmatilanteiden selvitykset
- Webinaarit lampolan terveysasioista

TILAUKSET: lammasmaailma.fi

Lammasmaailma Oy

Metsälammentie 20, 34130 Ylinen, info@lammasmaailma.fi

LAMMASLÄÄKÄRI: puh. 0600 306 627 (maksullinen)

Mikä terveydenhuolto?

Suunnitelmallinen tuotantoeläinten terveydenhuolto ja eläinten hyvinvointi on keskeisessä asemassa kaikkialla maailmassa. Sillä taataan ruuantuotannon laatua ja luotettavuutta. Suomessa Eläinten terveys ETT ry koordinoi koko maan kattavaa valtakunnallista eläinterveydenhuoltoa nautojen, sikojen ja siipikarjan osalta (www.ett.fi). Lampailla ja vuohilla ei tällä hetkellä ole kansallista terveydenhuoltojärjestelmää.

Lampaiden kansallisesta terveydenhuollosta neuvoteltiin viimeksi vuonna 2014. Riittävä rahoitusta ei saatu kokoon, joten valtakunnallisen järjestelmän laatiminen kuivui kasaan. Terveydenhuoltotyötä tehdään tällä hetkellä tilan ja eläinlääkärin yhteistyönä tilan omista lähtökohdista. Lammasta tai vuohitallinen voi solmia terveydenhuoltosopimuksen eläinlääkärin kanssa ja sopia säännöllisistä tilakäynneistä. Lammasmaailma Oy on laatinut oman terveydenhuolto-ohjelman lampailla: Lammasterveys 2020. Ohjelmaan sisältyy mobiilipuväline, digiassari.

Mitä terveydenhuolto on?

Terveydenhuollolla tarkoitetaan toimia, joilla pyritään ennaltaehkäisemään sairauksia ja pitämään eläimet terveisinä ja hyvinvoinnissa. Terveydenhuoltoon kuuluu olennaisesti tautisuojaus – ne toimenpiteet, joilla tila ennaltaehkäisee tarttuvien eläintautien tuloa tilalleen. Tarkoituksena on parantaa tilan taloudellista tulosta – esimerkiksi vähentää karitsakuoleisuutta tai tuottaa laadukkaampia teurasruhoja.

Tautitilanteen seuranta ja sairauksien ennaltaehkäisy

Eläintauteja torjutaan rajoittamalla taudinaiheuttajien määrää ja estämällä uusien taudinaiheuttajien pääsy tilalle. Taudinaiheuttajien määrän rajoittamisesta on hyvä esimerkki kuivittaminen, jolloin ympäristö pysyy puhtaana. Huolehdi hyvästä kuivutuksesta erityisesti lopputuotteiden, imetävien ja nuorten eläinten karsinoissa.

Helpoiten uudet taudit leviävät ostoeläinten mukana. Osta mahdollisimman vähän eläimiä ja harvoilta tiloilta. Turvallisin on hankkia uusi

eläinainespereina tai alkioina. Eri-tyisesti ulkomailta tuotaessa on iso riski ostaa katraaseensa jokin Suomessa tuntematon eläintauti tai loislääkkeille vastustuskykyinen sisäloiskanta. Suomen lammasyhdistyksen sivuilta löytyvä ”Katraan terveystodistus elävän eläimen kauppaa varten” on hyvä apuväline kotimaan eläinkaupassa. Ulkomaan tuonneissa riskit olisivat mahdollisimman pienet, kun tuonnin toteuttaa alusta alkaen ETT ry:n ohjeiden mukaan. Samalla kun tila suojelee omaa tuotantoaan, se suojelee koko tuotantosuuntaa ikäviltä taudeilta. Eläviä eläimiä myyvät tilat kantavat vastuuta koko tuotantosuunnasta.

Vierailijat ja ulkopuoliset työntekijät voivat kuljettaa eläintaudin tilalta toiselle. Varaa puhdas haalari ja jalkineet käyttöön eläinlääkärille, neuvolle, lomittajalle, keinosiementäjälle, keritsijälle ja muille vieraille. Huolehdi, että käytössä on paikka vierailijoiden työvälineiden puhdistukseen ja mahdolliseen desinfiointiin. Huolehdi, ettei tartunta pääse tilalle teuraskuljetuksen välityksellä.

Rehut on suojattava haittaeläimiltä, kuten jyrsijöiltä ja linnuilta. Estä kissanpentujen ja heikkokuntoisten tai sairaiden kissojen pääsy tilalle. Tällaiset kissat ovat toksoplasma-alkueläimen pahimpia levittäjiä. Sisäloislääkitse tilan koirat eläinlääkärin ohjeen mukaan. Paimennusharjoitusten tai tilavierailujen jälkeen, pese koiran tassut ja harjaa turkki, niin vähennät riskiä levittää tauteja, esimerkiksi orf- tai Neospora-tartuntaa, tilalta toiselle.

Eläinten hyvinvoinnin edistäminen

Eläinten hyvinvoinnin ja terveyden perustana on mahdollisuus toteuttaa lajinmukaisia käyttäytymistarpeita.

Lampaat haluavat syödä yhtä aikaa, juoda astiasta eikä nipasta ja makoilla kuivalla kukkulalla.

Kaikilla lampailla on oikeus saada helposti puhdasta juomavettä. Ruokaa lammas tarvitsee tuotantonsa mukaisesti. Viimeisen tiineyskuukauden aikana uuhi kasvattaa sekä karitsat kohdussaan että tuottaa ternimaidon. Ternimaito ja sen taudeilta suojaavat vasta-aineet ovat välttämättömiä karitsalle. Hyvän ternimaidon tuottamiseksi tarvitaan sekä tieto tunnusajankohdasta että tarvittavat ravintoaineet tasapainossa: hiilihydraatit, proteiinit, kivennäis- ja hivenaineet sekä vitamiinit. Tätä tuotantovaiheen vaatima ruokinta käytännössä on.

Kerintä kiihdyttää lampaan aineenvaihduntaa, jolloin tiineet uuhet syövät enemmän ja karitsat kasvavat paremmin. Keritty uuhi virtsaa ja haihduttaa kosteutta vähemmän, jolloin ilmanlaatu sisällä paranee. Lyhytvillaiselle uuhelle on helpompaa antaa karitsointiapua hygieenisesti ja syntyvät karitsat löytävät nopeasti puhtaat vetimet.

Kuluttajalle on voitava osoittaa, että eläinten hyvinvoinnista ja hyvistä oloista huolehditaan ja tuotanto on laadukasta ja turvallista.

Raikas sisäilma on tärkeä asia, märehtijöiden keuhkot ovat eläimen kokoon suhteutettuna pienet. Kosteus, veto tai paljon lantakaasuja sisältävä sisäilma laskee eläinten vastustuskykyä ja lisää taudinaiheuttajien määrää eläinten ympäristössä.

Lampailla ja vuohilla on monimutkainen sosiaalinen elämä katraassa. Esimerkiksi sarvelliset kutut vaativat todella paljon tilaa. Ahtaudessa ja pakopaikan puuttuessa ne käyttäytyvät hyvin aggressiivisesti lajitovereitaan kohtaan. Liian suuri eläintiheys heikentää hygieniaa ja ahdistaa eläimiä, siis lisää sairastumisriskiä. Ahtaudessa myös taudit kuten ripuli, yskä tai silmätulehdus leviävät helposti.

Lääkkeiden hallittu käyttö

Terveysthuollon perustana ovat lakisääteiset asiat. Eläinsuojelulain mukaan eläimen sairastuessa, sen on saatava asianmukaista hoitoa. Laki eläinlääkärin ammatin harjoittamisesta määrää, että vain eläinlääkäri saa päättää eläimen eläinlääketieteellisestä tutkimuksesta, taudinmäärityksestä ja tähän liittyvästä hoidosta ja lääkityksestä. Eläinten lääkitsemisen on siis perustuttava eläinlääkärin tekemiin tutkimuksiin ja mahdolliseen näyteenot-

toon. Näin parhaiten vältetään turhilta, vääriltä tai ylimitoitetuilta lääkityskäytännöiltä ja vähennetään resistenssin kehittymisen riskiä.

Lainsäädäntö kieltää eläinlääkärin luovuttamasta lääkkeitä tulevien tautitapausten varalle. Poikkeuksena tästä ovat nauta- ja sikatilat, jotka ovat mukana valtakunnallisessa terveydenhuolto-ohjelmassa (Naseva, Sikava) ja solmineet erillisen sopimuksen lääkäreiden varalle luovutuksesta eläinlääkärin kanssa. Varalle luovutuksen edellytyksenä ovat muun muassa säännölliset dokumentoidut eläinlääkärin tilakäynnit. Käyntitiheys määräytyy tilakoon mukaan. Varalle luovutettuja lääkkeitä saa käyttää vain niihin tilan tavanomaisiin sairauksiin, mihin eläinlääkäri on lääkkeitä ohjeistanut, eikä lääkkeitä edes saa luovuttaa varalle tapauksiin, joissa eläin tarvitsee akuutisti eläinlääkärin apua.

Dokumentoitu laatuketju

Terveysthuoltotyö vaatii systemaattista tiedon kirjaamista. Kun tuotantoa ja toimintatapoja kirjataan muistiin, voidaan asettaa tavoitteita ja seurata niiden toteutumista. Dokumentointi on keskeinen osa terveydenhuoltoa ja eläinperäisten elintarvikkeiden laa-

tutuotantoa. Nykyaikana kuluttajalle on voitava osoittaa, että eläinten hyvinvoinnista ja hyvistä olosuhteista on huolehdittu ja tuotanto on laadukasta ja turvallista.

Kirjoittajat

Eeva Mustonen

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri ELT, työskentelee Kliinisen tuotantoeläinlääketieteen osastolla Mäntsälässä.
eeva.mustonen@helsinki.fi

Johanna Rautiainen

eläinlääketieteen lisensiaatti, työskentelee Lammasmaailma Oy:n asiantuntijaeläinlääkärinä.
info@lammasmaailma.fi

Miia Kontturi

tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoiseläinlääkäri, työskentelee Evirassa, Eläinten terveyden- ja lääkitsemisen yksikössä.
miia.kontturi@ruokavirasto.fi

Kuvat

Johanna Rautiainen

Hyvä terveydenhuolto minimoi sairastumisriskiä tukee vastustuskykyä kuttuloissa

Terveydenhuollon pääperiaatteet ja toimintatavat pätevät myös kuttuloissa; kuttujen, pukkien ja kilien terveydenhuollosta huolehtiminen on tärkeää eläinten hyvinvoinnin, tuotavuuden ja elintarviketurvallisuuden vuoksi. Mikään tila ei säästy eläinten sairastumisilta, mutta hyvällä terveydenhuollolla voidaan minimoida riskit ja tukea eläinten omaa vastustuskykyä.

Saaliseläimenä vuohi ei helposti näytä sairauden oireita tai kipua. Tästä johtuen siinä vaiheessa, kun oireet havaitaan, on sairaus saattanut edetä jo hyvinkin pitkälle. Siksi sairaan vuohen ennuste parantua on melko usein harvinaista heikko. Pienten märehitijöiden kohdalla terveydenhuollon ennaltaehkäisevää merkitystä ei voikaan liikaa korostaa.

Vuohi haluaa kiipeillä

Tuotantovaiheen mukainen ruokinta, puhdas vesi ja hyvät olosuhteet ovat terveydenhuollon peruskiviä. Tuotannon mukaisen ruokinnan mittarina vuohillakin toimii kuntoluokitus. On tärkeää mahdollistaa vuohille lajinkuiva käyttäytyminen. Ne haluavat kiipeillä ja ne ovat uteliaampia tutki-
maan ympäristöä kuin lampaat, ne haluavat syödä todella monipuolista ruokaa ja ne ovat tarkkoja veden puhtautta. Sarvelliset kutut haluavat runsaasti tilaa. Sitä saadakseen ne käyttäytyvät aggressiivisesti. Jos muilla ei ole tilaa väistää, voi tuloksena olla pahojakin traumoja aremmille tai nuorille eläimille. Vuohet voivat leimautua jopa ihmiseen, mutta silti ne ovat tyytyväisempiä saadessaan leimautua lajitoveriinsa.

Vuohet ovat lehtien syöjiä (naudan ruohonsyöjiä, lampaat lehtevän ruohon syöjiä). Joten kun nykyään syötämme niille heinää, säilörehua tai

Hyvän terveystilanteen vaaliminen katraassa vaatii seuranta ja hyvää kirjanpitoa.

nurmea, ”pyydämme” niiltä jotain hie-
man niiden fysiologialle outoa. Vaikut-
taako tämä erityisesti suurituottoisten
kuttujen kestävyys tai sairastuvuu-
teen, sitä olisi mielenkiintoista tutkia.
Ainakin tiedetään, että vuohet ovat
lampaita herkempiä sisäloisille, jopa
aikuiset vuohet. Tämä onkin otettava
huomioon niillä tiloilla, joilla vuohet
laiduntavat yksin tai vuorolaidunnuk-
sessa lampaiden kanssa.

Utareterveyteen vaikuttaa moni asia

Maitoa tuottavien kuttujen terveyden-
huollossa on isossa osassa myös uta-
reterveydestä huolehtiminen. Hyvät,
puhtaat, olosuhteet kuttulassa ja hyvä
hygienia lypsytöissä ovat avainase-
massa, kun ennaltaehkäistään utaretu-
lehdysia, akuutteja tai piileviä. Myös
vuohituotannon parissa toivoisi ker-

naasti olevan henkilön, joka syven-
tyisi lypsykoneisiin ja laitteisiin. Toi-
miiko lypsykoneen juuri sopivalla
tavalla kussakin katraassa ja miten
hellävaraisesti lypsykone kohtelee
vedintä, on tärkeää. Lypsäjä ja lypsy-
kone, jotka saavat maidon ”puto-
maan” reippaasti vedinten pysyessä
kunnossa, ovat aarteita.

Terveydenhuoltoa on myös se,
että tuottaja tarkkailee aktiivisesti
koko katraasta, kaikkia yksilöitä, päi-
vittäin. Hyvän terveystilanteen vaa-
liminen katraassa vaatii seuranta ja
hyvä seuranta tarkoittaa myös hyvää
kirjanpitoa. Kirjanpidosta voi saada
paljonkin selville tilalla säännöllisesti
käyvän eläinlääkärin kanssa. Vähin-
tään voidaan tautitapausten, näyttei-
den ja hoitojen perusteella suunnit-
tella ennaltaehkäiseviä toimia juuri
kyseiselle katraalle.

Teksti ja kuva **Johanna Rautiainen**

Kannattaa kirjata muistiin

Vuohitilalla tärkeitä muistiin laitettavia asioita ovat ainakin: maidontuotannon tunnusluvut (määrä ja laatu), astutusryhmien tiedot, astujapukkien tiedot, poikimistiedot, poikimisvaikeudet (kutun tietoihin ja pukintietoihin linkitettyinä), syntyneiden kilien määrä / astutetut kutut, todetut sairaudet, mahdolliset hoidot, mm. mahdolliset sisä- ja ulkoloishäädöt, mahdolliset rokotukset ja muut ennalta ehkäisevät toimenpiteet, uusien eläinten ostot, sisä- ja ulkoloishäädöt, huomiot/ muutokset olosuhteissa ja mahdolliset tutkimustulokset esimerkiksi maitonäytteistä, raadonavauksista tai ulostenäytteistä.

Vuohitilan terveydenhuoltokirjotukset jatkuvat. Terveystarkastusten kohdalla tilalla tarkastellaan vielä yksityiskohtaisemmin.

PROAGRIAN LAMMAS- JA VUOHITIIMI

Sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@proagria.fi

Toimistojen yhteystiedot: www.proagria.fi

UUSIMAA, PIRKANMAA, VARSINAIS-SUOMI, SATAKUNTA JA HÄME SEKÄ KYMENLAAKSO JA ETELÄ-KARJALA

E = Etelä-Karjala, H = Häme, K = Kymenlaakso, P = Pirkanmaa, U = Uusimaa

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Kaie Ahlskog, p. 0400 731 811, *Marja Jalo*, p. 040 572 8387

tallennukset ja todistukset: *Merja Hietamäki*, p. 050 345 5449

TALOUSASIAANTUNTIJAT

Etelä-Suomi: *Anna Turunen*, p. 040 595 7543

Länsi-Suomi: *Elina Heliander*, p. 043 825 1223

INVESTOINTIPALVELUN YHTEYSHENKILÖT

Etelä-Suomi: *Osmo Piekkari*, p. 040 709 2471 (H), *Jarmo Keskinen*, p. 0400 461 712 (U), *Tatu Rantanen*, p. 040 595 1421 (K), *Juha Tynkkynen*, p. 0400 358 667 (E),

Katri Myrsky, p. 050 518 4611 (P)

Länsi-Suomi: *Seppo Jokiniemi*, p. 050 66 471

NURMENTUOTANNON ASIAANTUNTIJAT

Etelä-Suomi: *Asko Laapas*, p. 040 721 9991 (E, K), *Tuomas Granni*, p. 0400 859 339 (H),

Esko Havumäki, p. 040 742 4981 (P), *Henna Aapro*, p. 043 824 9400 (H, K, U),

Ville Alitalo, p. 040 148 8996 (H, U)

Länsi-Suomi: *Anu Ellä*, p. 040 180 1260, *Riikka Mäkilä*, p. 040 180 1560

ETELÄ- JA POHJOIS-SAVO, POHJOIS-KARJALA

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Sari Heltelä, p. 040 593 7528, *Jarmo Piiparinen*, p. 040 678 4212

MUUT ASIAANTUNTIJAT

Etelä-Savo: RUOKINNAN SUUNNITTELU *Niina Saastamoinen*, p. 040 735 9912,

NURMI *Anna-Maria Kokkonen*, p. 043 825 5371, TALOUS *Vuokko Ahonen*, p. 040 524 9945

Pohjois-Savo: TALOUS *Tuomo Rissanen*, p. 040 563 8749

ETELÄ- JA KESKI-POHJANMAA, KESKI-SUOMI, ÖSTERBOTTENS SVENSKA LANTBRUKSSÄLLSKAP

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Milla Alanco-Ollqvist p. 040 706 0558, *Sini Sillanpää*, p. 043 825 0526

MUUT ASIAANTUNTIJAT

Keski-Pohjanmaa: TALOUS *Teemu Kinnunen*, p. 040 534 2166,

NURMI *Sari Harju*, p. 040 523 4114, LUOMU *Jari Tikkanen*, p. 0400 162 147

Keski-Suomi: TALOUS *Hannu Laitinen*, p. 0400 321 907,

NURMI *Juhani Peltola*, p. 043 826 9719

Österbotten: TALOUS *Tor-Erik Asplund*, p. 050 386 5922

Etelä-Pohjanmaa: TALOUS *Marjut Viitasalo*, p. 040 353 0227,

LUOMU *Essi Tarsia*, p. 043 826 6769, NURMI *Sari Vallinhovi*, p. 040 076 4217

OULU, KAINUU JA LAPPI

TUOTANTOASIAANTUNTIJAT

Milla Sirviö, p. 043 827 2999 (*Heini Rautiola* on äitiyslomalla)

Johanna Alamikkotervo, p. 043 827 1443 (uä-mittaukset, Lapin alue)

MUUT ASIAANTUNTIJAT

Pohjois-Pohjanmaa: LUOMU *Anna-Leena Vierimaa*, p. 0400 138 733,

NURMI *Jari Vierimaa*, p. 043 826 6492, TALOUS *Esko Viitala*, p. 0400 286 033

Kainuu: TALOUS *Tarja Poikela*, p. 0400 386 274

Lappi: TALOUS *Pekka Kummala*, p. 0400 260 103

ÅLAND

Ålands Hushållningssällskap, p./tel 018 329 644 tai/eller 0457 526 7304, *Kerstin Lundberg*, kerstin.lundberg@landsbygd.ax

Föreningen Ålandsfåret r.f. (ahvenanmaanlammasta koskevat asiat) *Majja Häggblom*, majja.h@majjas.ax, p./tel 040 742 8967

PROAGRIA KESKUSTENLIITTO

Lammastalouden asiantuntijat

Milla Alanco-Ollqvist ja *Kaie Ahlskog*

ELINKEINO vai HARRASTUS?

Vuohitaloudesta elinkeino? Kieli-toimiston sanakirjan mukaan elinkeino tarkoittaa toimeentulon hankkimiseen tähtäävää toimintaa. Suomessa on vain kourallinen maatilayrityksiä, jotka saavat toimeentulonsa vuohitaloudesta. Maidolle on kysyntää, mutta kuka kehittäisi markkinat lihalle?

Juho Pennala
talousasiantuntija
ProAgria Etelä-Pohjanmaa

Usia ammattimaisesti vuohitaloutta harjoittavia yrittäjiä on aloittanut tai suunnittelee tuotannon aloittamista. Vuohenmaidon kysyntä on hyvä. Kaikille vuohesta saataville tuotteille, kuten lihalle, ei vielä ole kunnollisia markkinoita. Kuka on se rohkea innovaattori, joka ottaa pukkia sarvista ja kehittää markkinat vuohenlihalle?

Maatalouden keskimääräinen kannattavuus on heikkoa. Kaikesta huolimatta toiset pärjäävät. Heillä on samat markkinat, samat tuet, samat lait. Miksi jotkut pärjäävät, mutta toiset eivät? Menestykseen ei ole ohjekirjamallia. Yrittäjät ja yritykset ovat yksilöitä, joten jokainen valinta ja päätös tulee harkita sekä toteuttaa tilakohtaisesti. Tässä artikkelissa tuodaan esille muutamia seikkoja, joilla voi tasoittaa menestyksen polkua.

Maatilayrittäjä sijoittaa yritykseen työpanoksen ja pääomaa. Lisäksi hän kantaa riskin epäonnistumisesta, joka voi johtaa pääoman menetykseen. Liiketoiminnan ollessa kannattavaa yrittäjän tulee saada korvaus omalle työpanokselle, korvaus sijoitetulle pääomalle sekä korvaus riskinotosta, eli voittoa. Mikäli tämä yhtälö ei toteudu pitkällä aikavälillä, tulee pohdittavaksi kysymys: Onko kyseessä elinkeino vai kallis harrastus? Usein maatilayrittämiseen liittyy paljon muitakin arvoja ja odotuksia, kuin taloudellinen menestyminen. Yhtä kaikki, kannattavuus on elinehto. Kannattavuus takaa toiminnan jatkumisen ja luo mahdol-

Kuva: Seija Paananen

lisuuden arvopohjaiselle toiminnan kehittämislle.

Pitkä aikavälin strategia

Menestyksen pohjalla on strategia, suunnitelma siitä Mitä tehdään? Miksi tehdään? Miten tehdään? Usein on myös syytä määrittää, kuka tekee? Nimitäin se Joku on harvinaisen laiska tyyppi. Strategiassa määritetään liiketoiminnan pohjalla olevat arvot. Tulevaisuuden näkymä, eli visio. Maatilayrityksen toiminta-ajatus. Toiminnan tavoitteet ja niiden mittarit. Skenaarioanalyysillä hahmotetaan erilaiset tulevaisuuden kuvat. Strategisen johtamisen ja liiketoimintaosaamisen hallinta on arvokas kilpailuetua tuova resurssi. Pitkällä aikavälillä strategia on yrityksen tärkein menestystekijä.

Strategia merkitsee päämäärätietoista toiminnan suunnittelua. Sen laadinnassa keskitytään tärkeimpien ja olennaisimpien asioiden hahmottamiseen. Suunnittelun aikaperspektiivinä on tulevaisuus. Strategian luonti auttaa jäsentelemään tavoitteet, asioiden tärkeysjärjestykset ja toimintatavat. Luotu strategia toimii päätöksenteon pohjana. Kaikkia toteuttamiskelpoisia vaihtoehtoja ei kannata toteuttaa: vain ne toteutetaan, jotka tukevat strategiaa. Maatalousyrittäjä, jolta strategia puuttuu, on kuin suunnistaja ilman karttaa. Strategia viedään käytännön tasolle järjestämällä ja ohjaamalla resurssit tuotantoprosessien kesken

niin, että strategiset ja taloudelliset tavoitteet saavutetaan.

Kannattavuuden edellytyksiä

Teoriassa kannattavuus on helppo saavuttaa. Tulojen ollessa menoja suuremmat tehdään voittoa. Käytännön toteutus on paljon haasteellisempi. Vuohituotannon tulot syntyvät kotieläintuotteiden myyntituloista sekä maataloustuista. Meijeriin menevän maidon hinnan määrittää meijeri. Näin maidosta saatavaan tuloon voidaan vaikuttaa vain määrällä ja laadulla. Muilla vuohituotannon tuotteilla ei ole vakiintuneita markkinoita ja jakelukanavia, joten markkinat joudutaan luomaan itse. Markkinointityö on vaativaa ja työlästä, mutta onnistuessaan varsin hedelmällistä. Jatkojalostamalla voidaan saada tuotteille lisäarvoa. Strategiassa tulee punnita, myydäänkö maito meijerille, jolloin saadaan pienempi tuotto, mutta menekki varmistetaan. Toisaalta voidaan tavoitella korkeampaa tuottoa jalostamalla maito esimerkiksi juustoksi, mutta silloin otetaan riski, että tuotteet eivät menekään kaupaksi. Nykyisellä kustannustasolla ja meijerin maksamalla maidon hinnalla 700 litran vuosituotosta voidaan pitää kannattavuuden rajana.

Muuttuvista kustannuksista ruokintakustannus on merkittävin yksittäinen kuluerä. Vuohenmaidontuotannossa sen osuus on noin puolet

kaikista muuttuvista kustannuksista. Ruokinnalla on myös suuri vaikutus maitotuotoksen määrään ja laatuun. Kotoisten rehujen tuotantokustannuksella, ostorehujen määrällä, hävikillä ja ruokinnan suunnittelulla voidaan merkittävästi vaikuttaa kannattavuuteen.

Tuotantopuolella saavutettu hyvä kannattavuus voidaan helposti menettää harkitsemattomilla investoinneilla. Investointien tulee perustua strategiaan ja niiden tulee tukea asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Suunnitteluvaiheessa arvioidaan investoinnin vaikutus maksuvalmiuteen ja kannattavuuteen. Harkitsematon tuotantorakennusinvestointi, ylimitoitettu konekanta tai kallis maakauppa vie kannattavuuden edellytykset pitkäksi aikaa. Tuotantorakennuksen takaisinmaksuaika voi olla 20 vuotta. Tuon ajan taloutta rasittaa poisto-, korko-, vakuutus-, kunnossapitokustannukset sekä vieraan pääoman takaisinmaksuvelvoitteet.

Peltoviljelyllä on suuri merkitys kotieläintuotannon kannattavuuteen. Kasvintuotantokustannus vaikuttaa kotoisten rehujen hintaan, joka puolestaan vaikuttaa kotieläintuotannon kannattavuuteen. Tuotantokustannuslaskelmien avulla voidaan vertailla mitä kannattaa tuottaa itse ja mitä ostetaan markkinoilta. Koneketjujen omistaminen ja ylläpitäminen maksaa. Strategiatyössä harkitaan ja lasketaan, mitkä peltotyöt tehdään itse ja mitkä ostetaan urakointipalveluna.

Sain halvalla, kun tein itse? Mikä onkaan oman työn kustannus? Maatalouden keskimääräisen palkkatason ja palkanmaksun sivukulujen mukaan tuntipalkaksi tulee noin 16 euroa. Suomessa vuohitoilla tehdään töitä 10–30 tuntia/kuttu/vuosi. Ranskassa työaika käytetään keskimäärin 9 tuntia/kuttu. Työkustannuksessa on suuri ero, käytetäänkö 150 kutun tilalla työaikaan vuodessa 9 vai 30 tuntia kuttua kohden. Yrittäjän oma työpanos kannattaa kohdentaa sinne, missä siitä saadaan paras mahdollinen hyöty. Keskitytään siihen missä ollaan hyviä ja mistä saadaan paras mahdollinen tuotto.

Tuottavuus

Tehokas tuotanto, tehotuotanto mielletään usein negatiiviseksi asiaksi. Tuotannon tehokkuus tarkoittaa sitä, että olemassa olevat resurssit hyödynnetään optimaalisesti. Optimoidaan panoskäytön ja työnkäytön suhde tuotokseen. Ei ruokita hukkaa. Strategiassa päätetyin edellytyksin luodaan tuotantoprosessit, joissa muutetaan panokset tuotoksiksi mahdollisimman tehokkaasti.

Esimerkkeinä tuottavuudesta: Ranskassa vuohenmaitoa tuotetaan 80–90 litraa tehtyä työtuntia kohden. Meillä Suomessa maitoa saadaan 25–45 l/h. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Ranskassa saadaan yli kaksinkertainen tuotto tehtyä työtuntia kohden. Osa tästä selittyy sillä, että keskituotos Suomessa on 600–700 litraa. Ranskassa keskituotos on noin 900 litraa. Lypsyprosessi hoidetaan ajankäytöllisesti tehokkaasti ja maitoa saadaan määrällisesti enemmän. Tuotanto-olosuhteet ja eläinten hyvinvointi ovat Ranskassa vähintään yhtä hyvällä tasolla, kuin meillä Suomessa. Työnkäyttöä tehostamalla voidaan hoitaa sama määrä vuohia lyhyemmässä ajassa tai samassa työajassa suurempi määrä vuohia. Toisaalta saadaan lisää aikaa ja toisaalta kannattavuus paranee, joten saadaan lisää rahaa. Molemmissa vaihtoehtoissa käytettävissä on enemmän resursseja tuotannon kehittämiseen. Arvopohjan mukaisesti, vapautuneet resurssit voidaan käyttää esimerkiksi eläinten, yrittäjän ja ympäristön hyvinvoinnin edistämiseen.

Talous hallinnassa

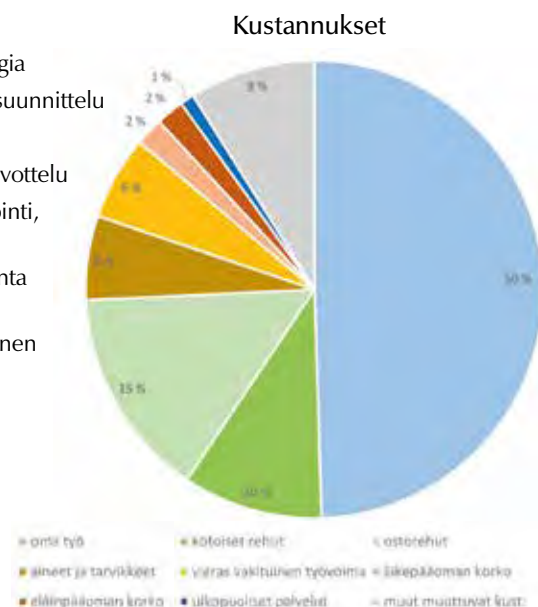
Milloin talous on hallinnassa? Talous on hallinnassa, kun tiedät joka hetki yrityksen taloudellisen tilanteen sekä tulevien kuukausien ja seuraavien 1–5 vuoden ennusteen. Talouden hallinta perustuu strategiaan ja strategian pohjalta tehtyyn pitkän aikavälin talous- ja tuotantosuunnitelmaan. Lyhyen aikavälin taloutta suunnitellaan ja hallitaan budjetoimilla. Tilinpäätöksen jälkeen tehdään tulosanalyysi, jonka perusteella asetetaan lyhyen aikavälin tavoitteet.

Kannattavuuden lisäksi on tärkeää säilyttää maksuvalmius joka tilanteessa. Maksuvalmius on kunnossa silloin kun kassasta kyetään maksamaan panoshankinnat ja muut menot, lainan lyhennykset ja korkomenot, ennakoverot ja arvonlisäverot, korvausinvestoinnit sekä riittävästi rahaa voidaan siirtää yksityistalouteen.

HYVÄN TALOUDENPIDON EVÄÄT

- Tuotannon kannattavuus
- Selkeä pitkän aikavälin strategia
- Investointien ja hankintojen suunnittelu
- Tuotannon suunnittelu
- Hankintojen kilpailutus / neuvottelu
- Työnkäytön hallinta, organisointi, seuranta
- Tuotannon ja talouden seuranta ja tavoitteiden asettaminen
- Asiantuntijoiden hyödyntäminen
- Yritystili. Maataloudelle ja yksityistaloudelle omat tilit.

Juho Pennala

Esimerkki vuohenmaidontuotannon muuttuvien ja työkustannusten osuuksista. Oma työ ja rehukustannus ovat merkittävä osa kokonaisuutta.

Tavoitteet motivoivat, ja pientenkin onnistumisten juhlistaminen tuo piristystä arkeen

Miten sinä mittaat tilasi tuotannon etenemistä? Miten asetat tavoitteita, seuraat niiden onnistumista, entä miten reagoit, jos tavoitteet lipuvat aina vain kauemmas

Sanni Virtanen

Asiantuntija, kotieläintuotanto, Proagria Etelä-Pohjanmaa

Tavoitteiden asettaminen ja tulosten seuranta motivoivat kehittymään. Pientenkin onnistumisten juhlistaminen tuo piristystä arkiseen ahertamiseen ja hyvää fiilistä omaan tekemiseen. Tuotannon tavoitteiden tulee olla strategian mukaisia, koska silloin ne ovat helposti omaksettavia, tekijöille tärkeitä. Toisaalta tavoitteet voivat liittyä myös solmu-kohtiin ja haasteisiin. Jos vaikka tuntuu, että kuttulassa kuluu kaikki aika, voi asettaa tavoitteeksi tietyn tuntimäärän päivässä. Seurannan mittariksi sopii työajanseuranta: työtehtävien kirjaaminen ja niiden kellottaminen. Muutaman viikon seurannan avulla konkretisoituu, mihin aika kuluu, ja voisiko asiat tehdä tehokkaammin? Tehdäänkö jossain kohtaa ylilaatua, meneekö aikaa virheisiin ja niiden korjaamiseen, saisiko eläinten lypsyyden kuluvaan aikaan tehostettua esimerkiksi kulkureittejä selkeyttämällä?

Keräsin muutamia lypsyvuohitilan tuotannon ja talouden yhdistäviä tunnuslukuja asiakkaideni kokemusten avulla, lisäksi käytin ajatusteni laventajana *Carol Delaney*n Small Ruminant Researchissa julkaistua artikkelia ”Thinking outside the box: Innovative solutions for dairy goat management”.

Lypsykarjatilan pääasiallinen tuotantosuunta on maidontuotanto. Sen pitäisi olla se, missä tilan suurin osaaminen ja intohimo sijaitsee. Maitotuotosta seurataan usein tankkimaidon määrän perusteella, mutta eläinkohtainen vaihtelu on suurta eikä eläinkohtainen maitomäärä näy ulospäin: pieniutareisesta nopealypsyisestä eläimestä voi tulla hyvinkin tehokkaasti ja nopeasti maitoa. Ainoa keino päästä käsiksi eläinkohtaiseen

tuotokseen on mitata sitä säännöllisesti, joko mitta-astialla, kannettavilla maitomittareilla tai asemaan kiinteästi kuuluvilla mittareilla. Mittarit ovat suuri kertainvestointi, mutta äärimmäisen tarpeellinen hankinta. Maito on se, mistä lypsykarjatilalla saa pääasiallisen tulonsa. Muihin tulonlähteisiin, esimerkiksi tukiin, yksittäisen yrittäjän on haastavaa vaikuttaa ainakaan nopeasti, mutta maitotuotoksen nosto on mahdollista ja onnistuu ilman ylimaallisia ponnisteluja: tekemällä mitattuun tietoon perustuvia päätöksiä. Maitotuotoksen lisäksi on mahdollista mitata maidon pitoisuuksia, jolloin päästään käsiksi maidon komponenteista saataviin lisätuloihin, tai toisaalta niihin eläimiin, jotka sovel-

tuvat erityisen hyvin juustontuotantoon. Yksi näkökulma tuotoksessa on tehokkuus, rehuhyötysuhde: pieni eläin, joka tuottaa paljon maitoa, on paljon kustannustehokkaampi kuin suuri eläin, joka tuottaa keskinkertaisesti maitoa ja käyttää enemmän ravintoaineita ylläpitoon.

Myös rehukustannuksia on tärkeää seurata. Ostorehukustannuksia seuraamalla pääsee jo hyvin jyvälle siitä, miten paljon litroista jää tuottoa, ja vielä tarkemman analyysin saa, kun tiedossa on myös kotoisten rehujen tuotantokustannukset. Rehujen hintoja kannattaa seurata ja kilpailuttaa säännöllisesti.

Jalostuskuttujen valinnassa huomio kannattaa kiinnittää pitkäikäisyy-

Pieni eläin, joka tuottaa paljon maitoa, on paljon kustannustehokkaampi kuin suuri eläin, joka tuottaa keskinkertaisesti maitoa ja käyttää enemmän ravintoaineita ylläpitoon. Mittalypsyt antavat paljon tietoa.

Kuva: Milla Alanco-Ollqvist

teen: tämä on nyt entistä enemmän näkyvillä myös lypsylehmäpuolella, jossa on tutkittu, että vasta neljäs-viides tuotantokausi ovat korkeatuot-toisimmat! Pitkäikäisyyteen on myös mahdollista vaikuttaa, sillä pitkäikäi-syydestä vain noin viidesosa liittyy perimään ja loput ympäristöön. Pitkä-ikäiset eläimet ovat parempia, sillä niiden ominaisuudet ovat jo tiedossa. Jos karja on pitkäikäinen, on uudistus-prosentti alhaisempi eli myös tarvitta-vien uudistuskuttujen määrä alempi, jolloin niiden kasvatukseen menee vähemmän rahaa, aikaa ja tilaa, ja toisaalta lupaavia kuttukilejä myy-mällä tila voi tienata! Pitkäikäisyyttä voi seurata iän perusteella: minkä ikäi-siä karjassa on eniten, minkä ikäi-siä eläimiä yleensä poistetaan ja mitä ovat poistojen syyt. Jos jokin syy esiin-tyy muita useammin, on tarpeen py-sähtyä pohtimaan, mistä se johtuu, ja

mitä voisi tehdä toisin. Jalostuseläin-ten hankintaan Delaney'n artikkelissa on hyvin maalaisjärjen mukainen esi-merkki: eräs tila ostaa pukkinsa mai-dolta vieroitettuna kileinä huippukar-joista. Sen jälkeen seurataan, miten ki-lit kasvavat tilan oloissa laiduntaen, ja tämän perusteella valitaan parhaiten kasvaneet ja siis tilan oloihin sopeu-tuneet pukit jalostukseen. Näin saa-daan tuleviin kileihin hyvä maidon-tuottokyky yhdistettynä tilan oloihin sopivaan eläinainekseen.

Tuotannon tulosten seurannan mielekkyys selviää vasta pidempiai-kaisen tarkastelujakson jälkeen. Jos-sain vaiheessa mielenkiinto siirtyy myös siihen, miten muilla menee, ja miten itse sijoittuu muiden tilallisten joukossa. Tähän tarvitaan muita innos-tuneita yrittäjiä tunnuslukuineen, ja benchmarkkaus voi alkaa!

”Mittarit ovat suuri kertainvestointi, mutta äärimmäisen tarpeellinen hankinta.”

VUOHITALOUS ELINKEINOKSI -HANKE LOPPUSUORALLA!

Puolitoistavuotinen vuohihankkeemme on viimeistelyä vaille valmis. Hank-keessa olemme päivittäneet suomenvuohen pukkijäseniä, tehneet oppaan aloit-tavalle vuohitilalle, päivittäneet ruokinnansuunnittelutyökalun, luoneet excellin maitomäärien tallentamiseen ja sen tueksi ohjeet mittalypsyyn sekä paljon muuta! Vuohitietoa olemme hakeneet kotimaan lisäksi Ranskasta ja Latviasta. Käy tutustumassa materiaaleihin hankkeen kotisivuilla, www.proagria.fi/vuohi-talouselinkeinoksi

Hanke huipentuu loppuseminaariin 2.5. Tampereella (3.5. tilavierailu ja raken-nearvosteludemo). Seminaarissa kerromme hankkeen tuloksista, kuulemme Norjan vuohituotannosta *Lars Erik Wallinin* kertomana ja pohdimme, millai-sia asioita eläinten rakenteessa kannattaa ottaa huomioon. Loppuseminaarista löydät tarkemmat tiedot ja ilmoittautumisohjeet tapahtumakalenteristamme, www.proagria.fi/tapahtumat

HUOM! Lähetäthän tiedot pukkimuutoksista hankkeelle ennen sen päättymistä eli kesäkuun loppuun mennessä, jotta saamme pukkiluettelon ajan tasalle.

Lisätietoja hankkeesta ja loppuseminaarista:
Hankevetäjä Sanni Virtanen
043 826 8639, sanni.virtanen@proagria.fi

Suomen Vuohiyhdistys ry

Perustettu

23.04.1979

www.suomenvuohiyhdistys.fi
suomenvuohiyhdistys@gmail.com

HALLITUS

Puheenjohtaja

Jonna Ukkola, Loppi
040 757 3757,
jonna.ukkola@outlook.com

Varapuheenjohtaja

Riitta Saloniemi, Laitila
040 557 3544, rj.saloniemi@lailanet.fi

Sihteeri ja rahastonhoitaja

Markus Koivisto, Kihniö
050 463 5354, koiviston.tila@hotmail.com

Muut hallituksen jäsenet

Erkki Väisänen, Keikyä, MTK:n edustaja
0400 772 027, ervaisan@gmail.com

Miina Huittinen, Punkalaidun
050 554 1110, miina_huittinen.yahoo.co.uk

Milla Alanco-Ollqvist, Pro Agria Etelä-Pohjanmaa, 040 706 0558,
milla.alanco-ollqvist@proagria.fi

Marko Pentinmäki, Jalasjärvi
050 582 8805, marko.pentinmaki@nic.fi

Elisa Ahtiainen

Varajäsenet: Carin Grotenfelt, Julia Puisto

Jäsenmaksu vuodelle 2019

1. Jäsenmaksu 35 euroa/vuosi. Sisältää kaksi Lammas & vuohi -lehden vuohi-teemanumeroa ja pääsyn Facebookin jäsensivuille.
2. Jäsenmaksu 20 euroa/vuosi. Sisältää pääsyn Facebookin jäsensivuille.
3. Mikäli haluat päivittää jäsenmaksusi 20 eurosta lehden sisältävään vaihto-ehtoon, maksa Vuohiyhdistyksen tilille 15 euroa.

Tilinumero FI77 5144 0820 0108 70

Laittakaa viestikenttään:

”jäsenmaksu 2019 ja omat tietosi”

(nimi, osoite, s.posti, puhnro)

Muista laittaa sähköpostia jäsenihteerille jossa ilmoitat jäsenyytesi ja omat tietosi; koiviston.tila@hotmail.com

Suomen Vuohiyhdistys toimii yhdyssi-teenä vuohenkasvattajien välillä. Lisäksi sen tehtävänä on edistää vuohitaloutta ja jalostusta sekä vuohien ja vuohitalous-tuotteiden käyttöä ja tunnettuutta. Yhdis-tyksen jäseneksi ovat tervetulleita kaikki vuohenkasvattajat sekä vuohista ja vuohi-taloustuotteista kiinnostuneet harrastajat ja ammattilaiset.

Vuohet laiduntajina

Maailmalla vuohia laidunnetaan paljon, ja käytännöt vaihtelevat. Kahdesti päivässä lypettäessä laidunten sijainti vaikuttaa onnistumiseen ratkaisevasti.

Milla Alanco-Ollqvist

ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Vuohitalous elinkeinoksi -hanke

Laajaperäisessä vuohitaloudessa paimenet kiertävät vuohilaumojen kanssa vuoristolaitumilla, josta vuohet löytävät syömistä karuissakin olosuhteissa. Päätuotteen ollessa liha pitkätkin laidunnusmatkat ovat mahdollisia. Turkissa vierailukohteen vuohia lypsettiin vain kerran päivässä, jonka ajaksi kutut koottiin katokseen, kilit kulkivat kuttujen mukana ja lypsykausi oli lyhyt. Intensiivisessä tuotannossa, jossa kuttuja lypsetään kaksi kertaa päivässä ja tuotoskausi kestää vähintään vuoden laidunten sijainti vaikuttaa toteutuksen onnistumiseen oleellisesti. Norjassa osa vuohikarjoista on kesän vuorilaitumilla, eri paikassa kuin talven, silloin molemmissa paikassa on lypsyasemat.

Vuohet syövät noin 12 kiloa tuoretta laidunta päivässä ja kilit 3–6 kiloa päivässä koosta riippuen. Hyvällä peltolaitumella voidaan pitää 10 kuttua hehtaarilla tai 30–40 kiliä. Optimaalinen nurmen pituus on 5–10 cm, jolloin tulee vähemmän tallausta kuin pidemmässä nurmessa. Laitumen tuottoa voi seurata ruohopeitteen lisäksi eläinten käyttäytymisen perusteella ja tuotostasojen vaihtelusta. Vuohet ovat tehokkaita laiduntajia, koska pääsevät helposti korkeallekin pustiin ja puihin. Sitä voisi hyödyntää, mutta aitausasiat pitää ensin toteuttaa huolella.

Aidat

Kutuille riittää yleensä 2–3 sähkölankaa laitumella, kunhan sähkövirta on riittävän tehokas. Portin alueelle voi olla hyvä tehdä tiheämpi langoitus, koska karkaamiset ovat yleisimpiä sieltä. Helpoin tapa olisi päästää kutut suoraan navetan ovelta laitumelle.

Laidunnusta voidaan toteuttaa myös kylätien toiselle puolelle, mutta se vaatii totuttelua. Hyvin koulutettua paimenkoiria voidaan käyttää apuna vuohien siirtelyssä. Laidunnukseen opetettaville kileille tai nuorvuohille on hyvä perustaa ensin pienempi totutusaitaus, jossa on 4–5 sähkölankaa. Ranskalaisella 80 kutun luomutilalla toteutettiin tehokasta laitumen kais-tasyöttöä onnistuneesti. Väliaitaa siirrettiin seitsemän viikon kierolla kahdeksan hehtaarin alueella.

Jaloittelutarhat

Laitumen ohella tai sen tilalla osalla vuohitiloista on käytössä jaloittelutarhoja. Jaloittelutarhat ovat hyviä, kunhan saadaan rakennettua aidat hyvin. Lisäksi pohja tulee perustaa niin, että eläimet eivät kulje syksyisin ja keväisin kurassa. Myös loisasiat tulee ottaa huomioon jaloittelutarhojen ylläpidossa. Pohja pitää pystyä putsaamaan säännöllisesti (esim. asfaltti) tai vaihtamaan muutaman vuoden välein (sora/hiekka). Jaloittelutarhan aitivaihtoehtoja on useita. Metalliaita tiheillä ruuduilla on paras, mutta kallis. Korkeus tulisi olla noin 1,5 metriä, mikä sopii myös kileille. Lauta-aita toimii kunhan on riittävän korkea ja tiheä, tolpat riittävän tiheään, että pysyy pystyssä. Lammasverkko ja lauta sopii isommille vuohille. Lammasverkkoa voi täydentää sähkölangoilla.

Vuohitalous elinkeinoksi hanke julkaisee materiaalia nettisivuilla, käy katsomassa; <https://etela-pohjanmaa.proagria.fi/kehitystoiminta/hankkeet>

Pentinmäen vuohet

Marko ja Tiina Pentinmäki olivat sikatilallisia vielä muutama vuosi sitten. Sikapuolen kannattavuuden heikentymisen vuoksi he alkoivat suunnitella muitakin vaihtoehtoja. Juustoportti ilmoitti tarvitsevansa vuohenmaitoa, joten harkinnan ja laskelmien jälkeen tilalle päätettiin perustaa kuttula.

Teksti ja kuvat **Milla Alanco-Ollqvist**

Vuonna 2016 aloitettiin kuttujen hankinta nuorvuohilla, ja myöhemmin hankittiin myös pieni lopettava vuohikarja. Vuoden 2016 lopulla valmistui uusi 900 m² halli kutuille. Keväällä 2017 aloitettiin maidon myynti meijerille. Lypsy tehdään 38-paikkaisella takalypsyasemalla. Asemalla on 20 Westfalian lypsintä käytössä. Maitotankki, lypsyasema ja muuta lypsytექnikkaan saatiin hankittua käytettynä. Lypsävien kuttujen määrä on nyt 260. Tavoitteena on 300 kuttua. Lisäksi laajennusmahdollisuuksia olisi tyhjentyneeseen sikalarakennukseen,

nuohitilan kutut viihtyvät laitumella

Pentinmäen vuohitilalla on kuttulan läheisyydessä seitsemän hehtaaria laidunta.

mutta sitä harkitaan kun tuotanto on tasoittunut. Poikimisia on ollut useammassa ryhmässä vuodessa. Säilörehut jaetaan kahdesti päivässä pienkuormaajalla. Apesekoittaja on hankittu, mutta sitä ei ole otettu vielä käyttöön. Lypsyasemalla kutut saavat täysrehua ja lisäväkirehu jaetaan ruokintapöydälle. Osalla kutuista on sarvet, joka aiheuttaa ongelmia. Pidettävät kilit nupoutetaan 1,5 viikon iässä, jolloin jatkossa on kaikki sarvettomia.

Kuttujen laiduntamiskäytännöt

Laidunala Pentinmäellä on käytössä kuttulan läheisyydessä 7 hehtaaria. Kutut ovat saaneet kulkea vapaasti laitumelle ja niittorehua on ollut myös tarjolla ruokintapöydällä. Lypsäville pitää olla syömistä tarjolla pihalla ja kuttulassa. Kutut käyvät mielellään lai-

tumella. Se on kuin terapiaa niille. Kun lohkolta on alue syöty, kestää ainakin kuukauden ennen kuin kutut tulevat samaan kohtaan uudestaan. Tällöin heinä saattaa kasvaa liian pitkäksi, eikä se enää maistu hyvin. Laidunta ei ole lohkotettu, vaan se olut yhtenä isona alueena. Käytetty siemenseos on koiranheinä 30 %, timotei 30 %, nurminata 10 %, englanninraiheinä 15 %, westerwoldin raiheinä 10 %, valkoapila 5 % seoksesta. Takapelto on timoteivaltainen ja sekin maistaa hyvin. Kutut lähtevät mielellään lypsytyn jälkeen laitumelle.

Aidat

Alueella on petohavaintoja, joten heti haettiin ja saatiin riistanhoitopiiriltä viisilankaiset petoaidat (kolme metallilankaa ja kaksi sähkönauhaa). Alin on 20 cm korkeudessa. Niitto tehdään kaksi kertaa kesässä. Nurkat pitää olla hyvin tuettu ja langat kiristetään tiukalle. Kutut ovat pysyneet aidoissa hyvin, mutta viime kesän kuivuuden vuoksi osa pääsi karkaamaan kuivan ojan kautta naapurin pellolle.

Kilien ja nuorvuohien laidunnus

Nuorvuohet ja joutilaat ovat olleet myös omalla laitumella. Suojana on metsikköä ja aitana kolme sähkönauhaa. Joitain karkaamisia on ollut, kun pieneltä laitumelta on paras syötävä loppunut. Silloin aloitetaan lisäheinän tuominen ruokintahäkkeihin. Jos karkaamisia tulee, tarkistetaan sähkö ja korjataan tarvittaessa lankoja. Portilla on syytä olla useampi nauha. Noin puolivuotiaita kilejä on laidunnettu omassa aitauksessa, jossa niille on katos. Kileille on käytetty 110 cm korkeaa sähköverkkoaitaa. Siirron jälkeen joku karkasi, mutta muuten kilit ovat pysyneet aitauksessaan. Pääosin kokemukset laidunnuksessa ovat hyviä. Laidunnusta ja talvijaloittelua jatketaan, koska vuohi on ulkoilmaeläin, toteavat Pentinmäet.

”Pääosin kokemukset laidunnuksessa ovat hyviä.”

Kutut saavat kulkea vapaasti laitumelle.

Alueella on petohavaintoja, joten laitumella on petoaidat (kolme metallilankaa ja kaksi sähkönauhaa). Alin on 20 cm korkeudessa.

Vuohenlihalle etsitään ostajia

Vuohenlihan markkinoiden kartoitus on tärkeää vuohenmaidon-tuotantomäärän noustessa. Maidontuotannon ohessa syntyvät kilit voitaisiin kasvattaa teuraaksi ja myydä lihana.

Teksti ja kuva **Milla Alanco-Ollqvist**
erityisasiantuntija, lammasta ja vuohi-tilat
ProAgria Etelä-Pohjanmaa
Vuohitalous elinkeinoksi -hanke

Suomen Vuohiyhdistys on asettanut tavoitteeksi 2023 vuoteen mennessä lisätä kilinlihan myyntimäärä 20 000 kiloon. Vuohitalouselinkeinoksi hankkeen kili-info-tilaisuudessa helmikuussa kerrottiin kilinlihan kasvatuksesta, opinnäytetyöstä, kilinlihan käytöstä sekä saatiin kilinlihasta ja vuohenmaidosta tehtyjä maistiaisista. Maistiaisosuuksien mahdollistivat Juustoportti, Jokiniemen kartano ja Vatajanrannan vuohitila.

Toistaiseksi lihan hinta on ollut matala ja menekki epävarma, joten uusia lihavuohien kasvattamoja ei ole perustettu. Menekin edistäminen vaatii keskustelua potentiaalisten lihan ostajien kanssa ja ehkä myös maistiaistilaisuuksia. Seinäjoen Ammattikorkeakoulussa opiskeleva *Tarleena Ebab* on tehnyt kyselyn Seinäjoen ja Tampereen seudun ravintoloille. Tavoitteena on kartoittaa ravintoloiden tarpeet ja kiinnostus vuohenlihaan sekä löytää muutamia ravintoiltoja, joiden kanssa toimiala neuvottelee tarkemmin vuohen lihan hankinnasta.

Kilien alkukasvatus

Kilit otetaan kutuista erilleen joko heti ternimaitovaiheen jälkeen tai pidetään emän alla 2 kuukauden ikään, jonka jälkeen ne vieroitetaan joka emältä tai maitojuotosta. Kilin kasvu vaihtelee 100–300 gramman päivässä. Suomessa kilin tavallinen kasvatusaika on 10–12 kuukautta, teuraspainon ollessa 9–16 kiloa. Liharotuiset vuohet kasvaisivat nopeammin, niiden risteyksiä (Boer-rotu) on Suomeen saatu siemennysten kautta.

Toiveissa on löytää ravintoloita, joiden kanssa saadaan sopimukset, jotta muutamat kiinnostuneet kasvattajat voivat aloittaa kilin lihakasvatuksen.

Tuloksia kokemuksista odotetaan saatavan noin vuoden päästä. Pukikilien kuohitsemista suositellaan, jos kuttuja pidetään samassa rakennuksessa. Kilit ovat vilkkaita, joten luontainen käyttäytyminen tulisi huomioida kasvatuspaikassa. Virikkeitä voivat olla muun muassa kiipeilypaikat ja jaloittelutarha. Kilit siirretään kasvatusosastolle tai -tilalle mahdollisimman pian, jolloin ne sopeutuvat hyvin uuteen paikkaan. Juottovaihe on työvoimavaltaisin vaihe ja vaatii hoitajilta tarkkuutta, että siitä selvittää ilman kasvua hidastavaa ripulua. Isojen ryhmien juotossa kannattaa harkita juottoautomaatteja. Juotettavat kilit pidetään ensin pienryhmissä (10–15 kiliä), jossa niitä on helpompi juottaa ja seurata.

Kilien jatkakasvatus

Kilit totutetaan kasvatuskauden rehuihin jo viikon iästä alkaen. Noin kahden kuukauden iässä ne syövät hyvin jatkakasvatusvaiheen rehuja, jolloin ne voidaan vieroittaa maidosta. Väki-

rehuksi sopivat pikkuvassikkarehut, luomutilalla litistetty/murskattu kauraherne tai kaura-härkäpapuseos, valkuaisensaanti rehujen kautta on varmistettava ettei kasvuun tulisi notkahdusta maitojuoton loputtua. Kilejä yhdistetään koon mukaisiin isompiin kasvatusryhmiin. Jos rehuja vaihdetaan, muutokset on tehtävä hitaasti. Väki-rehu voidaan antaa automaattista, jolloin se ei sotkeennu niin paljon, mutta on vapaasti tarjolla.

Tarvittavat tilat ja kulut

Kasvatustilaa tarvitaan 0,25 m²–1,5 m² riippuen kilin iästä ja valituista sitoumusehdoista. Pienille maitojuotossa oleville kileille suositellaan eristettyä tilaa. Eristämättömiä tiloja käytettäessä voidaan tarvita lämpölamppuja tai säteilylämmittimiä. Ruokintatilaa 20–40 cm iän mukaan. Säilörehun jakoon on valittavissa erilaisia laitteita. Yleisimpiä ovat paalisilppuri ja apevaunu. Ruokintalaitteiden kustannukset tulisi suhteuttaa eläinmäärään.

Kilinlihan hinnoittelussa huomioitavia kustannuksia ovat muun muassa kilien hankinta kasvatusalalta, rakennuskustannukset, rehukustannukset, ruokinta ja hoitotyöt, kuljetuskulut. Suoramarkkinoivilla tiloilla tulevat lisäksi teurastuskulut, pakkauskulut sekä markkinointikulut. Toiveissa on löytää ravintoloita, joiden kanssa saadaan sopimukset, jotta muutamat kiinnostuneet kasvattajat voivat aloittaa kilin lihakasvatuksen.

Ruokintahäkin reunan pituus, minimi

kili (0–5kk)	20 cm
nuorvuohi (6–11kk)	33 cm
täyskasvuinen vuohi (12 kk–)	40 cm
tiine kuttu	45 cm
1 vesipiste jokaista alkavaa 15 vuohen ryhmää kohden	

Rehunkulutus 100 kilille kasvatuskaudella (250 päivää)

	vaihe 1	vaihe 2	kg yhteensä
maitojauhe	1 500		1 500
kaura	500	6 500	7 000
säilörehu/heinä	500	38 000	38 500
puolitiivistä	1 000	3 600	4 600
kivennäinen	50	250	300

Herkkuja vuohesta

Laitumelta
lautaselle

Vuohenliha vaatii hellän kypsytksen, mutta kestää voimakkaita mausteita. Vuohenmaitoa voi käyttää kaikessa ruuan valmistuksessa kuin lehmänmaitoa.

Asta Asunmaa

erityisasiantuntija, ruoka, kotitalous
Etelä-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaiset

Vuohenliha tulee kypsentää hellästi, matalia lämpötiloja käyttäen, pitkään hauduttaen. Haudutuksen aikana myös kollageeni ”sulaa” ja syntyy herkullinen lopputulos. Vuohen oma aromi kestää hyvin voimakkaita mausteita (Lähi-Idän ja Aasian vaikutteet) ja happolisäyksiä (omena, appelsiini, sitruuna, etikat). Korkeassa lämmössä saa helposti kuivan lopputuloksen, varsinkin kuiva-
paistossa.

Kypsennä liha läpi asti, älä tarjoa raakana. Karkeasti ottaen vuohen liha paloittellaan kuten lammas. Suoramyyjä: tarkenna ostajalta millaisen paloittelun he haluavat; poskilihat (n. 50 g, kalvo poistettava), kyljykset ja kruunut, luullinen tai luuton liha tai suikalet, fileet, lavat, kuve ja niska.

Vuohenmaitoa käytetään pääasiallisesti juuston valmistukseen, mutta se toimii kaikkeen ruoanvalmistukseen ja leivontaan kuten lehmän maito.

Kuva: Milla Alanco-Ollqvist

Vuohenjuusto on herkullista ja valmistetaan eri tavoin (vrt. tuottajien juustot). Käyttö sellaisenaan tai ruoanvalmistuksessa, salaateissa, leivonnaisissa, jälkiruoissa, kastikkeissa yms.

Padassa nyhtöpukkia. Vuohenliha tulee kypsentää hellästi, matalia lämpötiloja käyttäen, pitkään hauduttaen.

Nyhtöpukki

Paistia, lapaa, niskaa tai muuta vastavaa osaa

Hieman suolaa

Ripottele lihan pintaan hieman suolaa. Hauduta pitkään uunissa tai padassa.

Kypsennä miedossa lämpötilassa, kunnes liha irtoa repimällä.

Nyhdä ja riivi liha, laita se kulhoon tai pussiin ja kaada marinadi sekaan. Anna maustua vähintään tunnin pari. Käytä esimerkiksi sämpylän välissä.

Marinadi

3 kpl raastettua omenaa (tai omenamehua 2–3 dl)

1/2 dl sitruunanmehua

3/4 dl kylmäpuristettua rypsiöljyä
1 rkl hienoa merisuolaa
1 tl sokeria
1 tl jauhettua mustapippuria
3 valkosipulin kynttä silputtuna
1/2 dl persiljaa hienonnettuna
3 rkl timjamia hienonnettuna

Kutunjuustotahna

(10 g pehmeää voita tai loraus öljyä)
1/2 – 1 dl rahkaa
100 g raastettua kutunjuustoa
riipaus suolaa
hienonnettua persiljaa

Ainekset sekoitetaan hyvin tasaiseksi tahnaksi ja tarjotaan ruisleivän kera.

Marjaherkku paahdetulla valkosuklaalla

5 dl mansikoita, mustikoita ja vadelmia

100–150 g salaattijuustoa

2 dl vaahtoutuva vaniljakastiketta

100 g valkosuklaata

Paahda suklaa uunissa +170 asteessa n. 5–10 min. Varo polttamasta suklaata. Anna jäähtyä ja rouhi suklaa veitsellä. Vatkaa vaniljakastike vaahdoksi ja lisää vaahtoon murustettu juusto. Sekoita ainekset keskenään tai laita tarjoilumaljaan kerroksittain, pinnalle paahdettua suklaata.

Tololan tilalta harmaksia ja turkiksia

Tololan tilalla Joroisissa Etelä-Savossa on kasvatettu kainuunharmaksia toistakymmentä vuotta. Pitkäjänteinen toiminta harmasten turkisten jalostusasteen nostamiseksi on vihdoinkin alkanut tuottaa tulosta ja saanut jo kansainvälistäkin näkyvyyttä.

Teksti **Kirsi Vertainen**

Kuvat **Tololan tila**

Kainuunharmaksen valikoituminen tilan roduksi oli itsestään selvää. Katraan omistaja *Outi Honkapuro* ihastui rotuun ensimmäisten lukemiensa lehtiartikkelien perusteella, eikä valintaa ole tarvinnut katua. Outi ei tunnustaudu villaihmiseksi, mutta kainuunharmasten upeat ja yksilölliset taljat saivat mielikuvituksen liikkeelle. Hän halusi hyödyntää harmasten turkiksia siitäkin syystä, että lampaantaljoja tuoteistetaan suhteellisen vähän. Useimmissa tapauksissa taljat myydään eteenpäin taljoina, vaikka niitä voisi hyvin jalostaa eteenpäin turkistuotteiksi.

Toki turkistuotteiden valmistus vaatii hyviä yhteistyökumppaneita, sillä harvalla lampurilla on aikaa taikata taitoa ommella niitä itse. Myös Outi Honkapuron turkistuotteiden valmistus ideasta valmiiksi tuotteeksi on ollut prosessi, jossa sopivien tekijöiden, muun muassa ammattitaitoisen ompelijan löytyminen on vienyt aikaa.

Tuotevalikoima

Nyt, kun ketjun osaset ovat kohdallaan, myös asiakkaat pääsevät nauttimaan työn tuloksista. Outi Honkapuro on lähtenyt rohkeasti toteuttamaan oman näköistään mallistoa, josta perinteistä turkistossua on turha etsiä. Tololan tilan Harmas-tuoteperheeseen kuuluvia tuotteita ovat muun muassa modernit laukut, sisustustyyny, kaulaliinat, säärystimet, liivit, joogamatot ja korvaläpät. Myös asiakkaan toiveita kuunnellaan ja tilaamalla saa sellaisiakin tuotteita, joita

Tololan tilan Harmas- tuoteperheeseen kuuluu muun muassa moderneja laukkuja ja sisustustyynyjä.

Tuotteita teetetään tapahtumiin, mutta varastoa ei juuri ole.

ei ole valmiina valikoimassa. Hukkapaloja ei tuotannossa tule, sillä leikkuutähteestä ommellaan palamattoja.

Uniikit tuotteet esillä

Kaikki tuotteet ovat uniikkeja erilaista taljoista johtuen. Taljan laatu, väri, paksuus ja villakiharan pituus ratkaisevat, mitä mistäkin taljasta ommellaan. Tuotteitaan Outi myy erilaisissa tapahtumissa, messuilla ja markkinoilla, ku-

ten Kädentaitomessuilla Tampereella. Tuotteita teetetään tapahtumiin, mutta varastoa ei juuri ole, sillä työ on kallista ja kohtuullinenkin varasto sitoo varoja. Tuotteita ei myöskään ole jälleenmyyjillä tai verkkokaupoissa, samasta syystä. Tuotteet ovat kuitenkin löytäneet hyvin asiakkaansa ilman massiivisia markkinointikampanjoita. Sana on levinnyt ja asiassa ovat autaneet myös julkisuutta tuovat lehti-

artikkelit. Esimerkiksi viimesyksyinen juttu pohjoismaista ruokaa, kulttuuria, muotia ja taidetta esittelevässä englanninkielisessä ScanMagazine- lehdessä toi myös kansainväistä julkisuutta. Jutun voi lukea myös nettiversiona scanmagazine.co.uk/tololan-tila.

Kasvun haasteet

Turkist tuotteiden käydessä hyvin kaupaksi olisi houkuttelevaa lisätä eläinmäärää. Tololan tilalla on harmaasuuhia viitisenkymmentä ja vuositasolla karitsoita syntyy noin 120. Katraan kokoa ei ole kuitenkaan tarkoitus suurentaa, sillä sopiva uuhimäärä on löytynyt yrityksen ja erehdyksen kautta. Tilan rakennuskantakin asettaa eläinmäärälle omat rajoituksensa ja myös aika on rajallinen resurssi. Tilalla harjoitettava koneurakointi ottaa oman aikansa, samoin kuin maa-tilan muiden eläinlajien hoitaminen. Myöskään eläintilan arjen ja messu- ja markkinamatkojen yhdistäminen ei aina onnistu ongelmitta. Siksi Honkapuro haluaa pitää myös turkispuolen maltillisena, mutta ei sulje pois mahdollisuutta, että laajentaisi toimintaansa hankkimalla raaka-ainetta toisilta harmaskasvattajilta.

Kaikki tilan tuotteet ovat uniikkeja erilaisista taljoista johtuen.

LAMMAS- JA VUOHIKERHOT

1. Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho r.y., siht. ja rahastonhoitaja, Sanni Kaitamäki, puh 040 717 7116, sanni.kaitamaki@gmail.com
2. Keski-Pohjanmaan Lammaskerho, siht. Leila Niemelä, Niemeläntie 41, 68230 Lohtaja, puh. 040 570 1599
3. Keski-Suomen Lampurit, pj. Mari Seppälä, Tarvajärventie 253, 42100 Jämsä, 040 824 1518, mari.seppala@hotmail.com
4. Kymenlaakson Lampurit, www.facebook.com/Kymenlaaksonlampuritry, pj Maija Knuuttila, Ahviontie 260, 46960 Muhniemi puh. 040 575 8848, maija-knuuttila@outlook.com. Siht. Marja Jalo, marja.jalo@proagria.fi, puh. 040 572 8387
5. Lapin Lampurit r.y., siht. Petri Leinonen, Mälikierintie 9, 95520 Tornio, puh. 040 581 8477, petri.leinonen@elomestari.fi
6. Pirkanmaan Lammaskerho, pj. Ira Hellsten, ira.hellsten@kurjentila.fi, puh. 041 528 9672
7. Pohjois-Pohjanmaan Lammaskerho, siht. Risto Hänninen, Rautionmäentie 56 92220 Piehinki, puh. 040 558 5421
8. Pohjois-Karjalan Lampurit, siht. Eila Pennanen, puh. 050 361 4144 pk.lampurit@gmail.com, www.pohjoiskarjalanlampurit.blogspot.fi, www.facebook.com/PohjoisKarjalanLampurit
9. Pohjois-Savon Lammaskerho/LF-team, siht. Niina Lohva, Kulvemäentie 164, 74230 Salahmi, niina.lohva@kiuruvesi.fi
10. Satakunnan Lammaskerho, siht. Hanna-Leena Juhola, Taipaleentie 73, 27150 Eurajoki, puh. 044 3124 272, <http://satakunnanlammaskerho.blogspot.com/>, <https://fi-fi.facebook.com/SatakunnanLammaskerhoRy/>
11. Suur-Savon Lampurit r.y., pj. Kirsi Vertainen, Levänomaisentie 648, 51820 Hatsola, puh. 040 590 6959
12. Uudenmaan Lampurit r.y. – Nylands Färfarmare r.f., siht. Mikko Idlax, idlaxgard@gmail.com
13. Varsinais-Suomen Lammaskerho, siht. Terhi Oinonen, Hanhijoentie 6, 21540 Preitilä, puh. 0400 881 956, terhi.oinonen@kolumbus.fi
14. Ålands Fåravelsförening r.f., ordf. Mia Söderdahl, c/o Babbi Söderdahl, Sjöbagavägen 71, 22 150 Jomala, alandsfaravel@gmail.com
15. Österbottens svenska fårförening r.f., ordf. Josefin Norrback, josefinnorrback@hotmail.com, sek. Daniel Englund, daniel.englund95@gmail.com
16. Suomen Vuohiyhdistys r.y., pj. Jonna Ukkola, Loppi, 040 757 3757, jonna.ukkola@outlook.com, siht. Markus Koivisto, Kihniö 050 463 5354, koiviston.tila@hotmail.com

Tilaa
itsellesi tai lahjaksi
ikkuna
määkijöiden
maailmaan!

Kuva: Silja Alamikkotervo

Lammas & vuohi PALVELUKORTTI

- ☐ **varsinainen jäsen** (sis. lehden) 79 €/vuosi ☐ 2 erässä maksettuna 2x45 €
- ☐ **opiskelija- tai eläkeläisjäsen** (sis. lehden) 50 €/vuosi
- ☐ **perhejäsen** (ei lehteä) 30 €/vuosi
- ☐ **lehtijäsen** 79 €/vuosi
- ☐ **kannattajajäsen – henkilö** (ei lehteä) 30 €/vuosi
- ☐ **yritys tai yhteisö** (sis. lehden) 300 €/vuosi
- ☐ **osoitteen muutos**
- ☐ **lehden tilauksen peruutus**

Lammas & vuohi lehti on alan ammattilaisille suunnattu erikoisjulkaisu, joka ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Suomen Lammasyhdistyksen jäsenyys sisältyy Lammas & vuohi -lehden tilaushintoihin.

Etu- ja sukunimi

Osoite

Vanha osoite (jos muuttanut)

Allekirjoitus

Puhelinnumero

Sähköposti

Päätoimittaja: Marjo Simpanen, puh. 044 973 7000, marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri: Terhi Torikka, puh. 040 752 6363, terhi.torikka@gmail.com

Vuohiasiat: Milla Alanco-Ollqvist, puh. 040 706 0558, milla.alanco-ollqvist@proagria.fi

Toimituksen osoite: Terhi Torikka, Kuutostie 470, 59130 Koitsanlahti

Ilmoitukset: Eila Pennanen, puh. 044 236 9902, ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat: marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi

Hinnat voimassa
31.12.2019 asti.

Suomen Lammasyhdistys

Ahmoontie 26

03400 Vihti

Kuva: Silja Alamikkotervo

